

سیستم‌های پرداخت، پایاپای و تسویه در فدراسیون روسیه

Payment, clearing and settlement systems in Russia

ترجمه: سعید قیدرپور

شرکت ملی اینفورماتیک

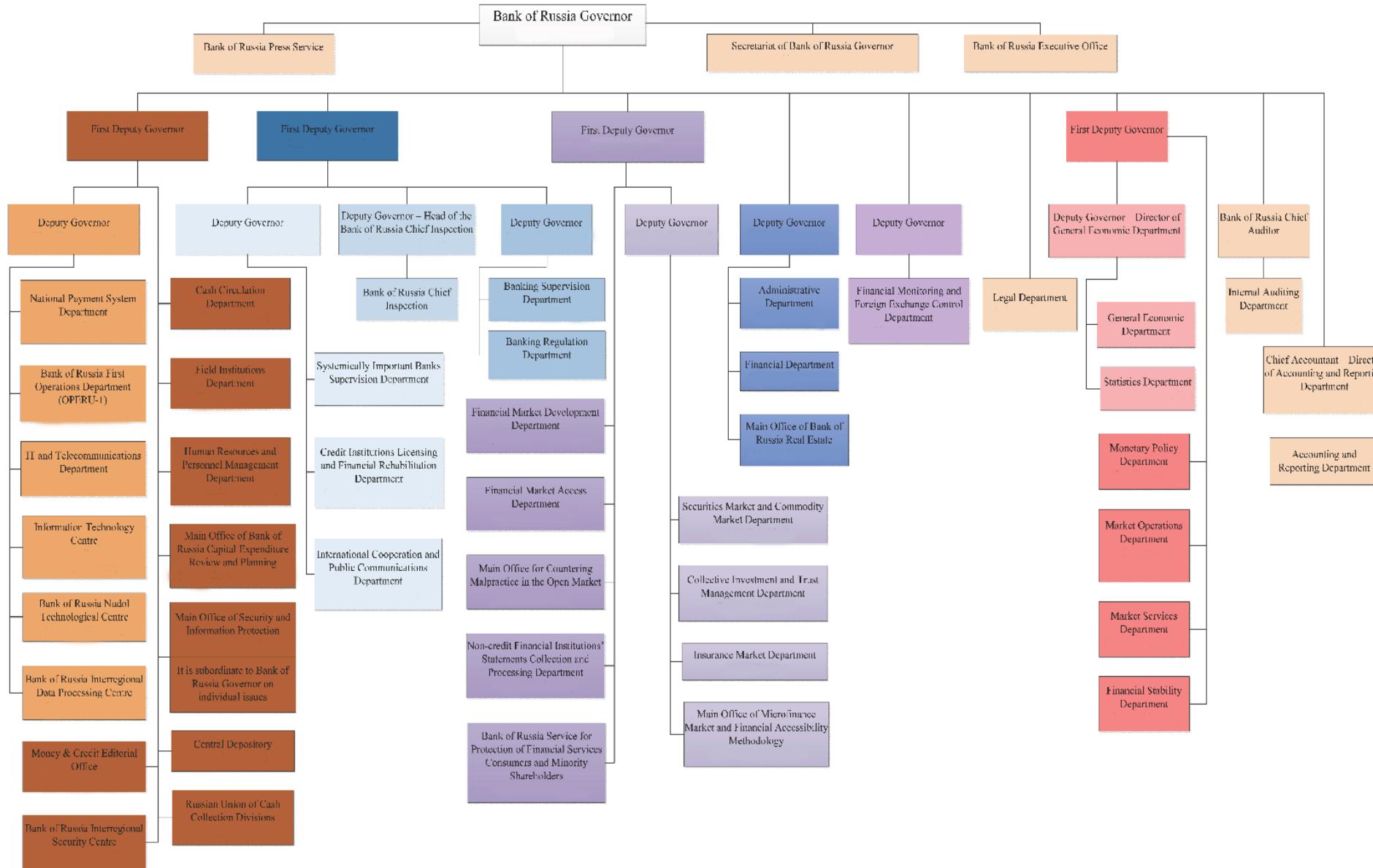
پاییز ۱۳۹۳

فهرست مطالب

5	مقدمه
7	1- موقعیتهای سازمانی
7	1-1 چهارچوب کلی سازمانی
7	1-1-1 چهارچوب حقوقی
9	2-1-1 ارائه دهنگان خدمات پرداخت
13	2-1 نقش بانک روسیه
13	1-2-1 ساختار گردش پول
14	2-2-1 ساختار پرداختهای غیر نقدی
15	3-2-1 تامین نقدینگی مکنی
15	4-2-1 اپراتور
16	5-2-1 نظارت
17	6-2-1 نقش بانک روسیه بعنوان هدایت کننده (Catalist)
17	3-1 نقش سایر نهادهای بخش خصوصی و بخش عمومی
17	1-3-1 خزانه فدرال
18	2-3-1 کانونهای بانکی روسیه
19	3-3-1 خدمات بازارهای مالی فدرال (FFMS)
20	4-3-1 بورس اوراق بهادر
20	5-3-1 خزانه اوراق بهادر
21	2- ابزارهای پرداخت مورد استفاده موسسات غیر بانکی
21	1-2 پرداختهای نقدی
21	2-2 پرداختهای غیر نقدی
22	1-2-2 واریز مستقیم
23	2-2-2 برداشت مستقیم
25	3-2-2 چک
25	4-2-2 کارت‌های پرداخت
27	5-2-2 پول الکترونیکی
27	6-2-2 سایر ابزارهای پرداخت
27	3- سیستمهای انتقال وجه
27	1-3 سیستمهای پرداخت وجه کلان (RTGS)
29	1-1-3 سیستم پرداخت الکترونیکی درون منطقه ای (VER) و سیستم پرداخت الکترونیکی بین منطقه ای (MER)
35	2-1-3 سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی (BESP)
40	3-1-3 سیستم پرداخت از طریق حواله

41	4
41	4-1 مرور کلی
43	4-2 سیستم پردازش پس از معامله

مقدمه

زیر ساختارهای بازار مالی روسیه^۱ (FMIS) در نتیجه رشد اقتصادی، نوآوری‌های فنی و خلاقیت‌ها و بازبینی در قوانین و مقررات در مسیر تحولی عظیم قرار گرفته است. این تغییرات باعث افزایش کارآئی نظامها و سیستم‌های پرداخت در روسیه گردیده است به نحوی که میتوان اذعان نمود که تمام سیستم‌ها اکنون با استانداردهای بین المللی انطباق کامل یافته است.

سیستم پرداخت در روسیه مشکل از سیستم پرداخت بانک مرکزی روسیه و همچنین سیستم‌های پرداختی است که اساساً توسط موسسات اعتباری اداره میشوند.

سیستم پرداخت بانک مرکزی روسیه بطور کلی از پرداختهای الکترونیکی درون منطقه‌ای² (VER) و پرداختهای الکترونیکی بین منطقه‌ای³ (MER)، سیستم پرداخت سریع الکترونیکی بانکی⁴ (BESP) و سیستم پرداخت مبتنی بر حواله تشکیل گردیده است.

مهمنترین اقدامی که اخیراً در این حیطه انجام شده است، پیاده سازی سیستم پرداخت سریع الکترونیکی بانکی در نظام بانک مرکزی روسیه⁵ (BRPS) میباشد.

این سیستم که در اوخر سال 2011 فعال گردیده است تسویه تراکنش‌های با مبلغ کلان را بلادرنگ و ناخالص⁶ (RTGS) انجام میدهد. این تراکنشها پرداختهای ضروری و فوری بین بانکی و همچنین پرداختهای اضطراری موسسات غیر بانکی را در بر میگیرد.

سیستم بانکی نقشی کلیدی در پشتیبانی از سیستم‌های ملی پرداخت ایفا میکند چرا که نظام بانکی توان ایجاد کانالهای اصلی جهت انجام تراکنش‌های پرداخت در یک اقتصاد ملی را دارا میباشد.

موسسات اعتباری با استفاده از ابزارهای گوناگون پرداخت و استفاده از سیستم‌های پرداخت بانک مرکزی روسیه و از طریق حسابهایی که نزد یکدیگر افتتاح نموده اقدام به ارائه خدمات مختلف به مشتریان خود نموده و پیامهای خود را از طریق شبکه‌های بین بانکی ارسال میکنند.

ابزارهای پرداخت غیر نقدی شامل واریز مستقیم، برداشت مستقیم و انواع چک، کارت‌های پرداخت و پول الکترونیکی میگردد.

یکی از اصلی ترین ابزارهای پرداخت در روسیه واریز مستقیم میباشد که در آن داده‌ها بصورت بسته ارسال و پردازش و به حسابهای ذینفع‌ها واریز میگردد.

گرایش عمده‌ای اخیراً در استفاده از کارت‌های پرداخت بوجود آمده است. بازار کارت‌های پرداخت اساساً مرکب است از طرحهای کارت‌های پرداخت بین المللی که با همکاری بانک‌ها و موسسات عضو انجام میگیرد. حجم این تراکنشها در

¹ Financial Market Infrastructure

² System for intraregional Electronic Payments

³ System for interregional Electronic Payments

⁴ Banking electronic speedy payment system

⁵ Bank of Russia Payment system

⁶ Real-Time gross settlement

سالهای اخیر به شدت افزایش یافته است در حالیکه میانگین مبلغ این تراکنشها نسبتاً محدود میباشد. بانکداری از طریق اینترنت و تلفن همراه نیز بصورت گسترده پیاده سازی شده است.

بازار ابزار پرداخت که بصورت پویا در حال توسعه میباشد بازیگران جدیدی را در سالهای اخیر به صحنه آورده است. گذشته از موسسات اعتباری و پست روسیه که بصورت سنتی خدماتی در زمینه پرداخت انجام میدهد، موسسات مالی غیر بانکی نیز بعنوان عامل وارد بازار شده و خدمات زیر ساختاری جدیدی ایجاد و ابزار های پرداخت ابتکاری جدید به مشتری ارائه میدهند.

دو گروه اصلی در بازار اوراق بهادار روسیه امر مبادله، پایپای و تسویه را انجام میدهند. گروه مبادله پولی بین بانکی مسکو (گروه MICEX)¹ و گروه سیستم مبادلاتی روسیه (گروه RTS²). زیر ساختار کنونی بصورتی بنا گردیده که خدمات پس از انجام معامله بصورت سریع و با امنیت کامل انجام میگیرد. گروه مبادلات پولی بین بانکی با تجدید سازمان اقدام به توسعه و گسترش زیر ساختار یکپارچه نموده است. علاوه بر این ایجاد خزانه تسویه ملی³ باعث ادغام امر تسویه و فعالیهای مربوط به خزانه اوراق بهادار شده است. هدف سیستم پرداخت بانک روسیه⁴ ایجاد یکپارچگی موثر با سایر زیر ساختارهای بازار مالی ملی جهت ارتقای کارآیی و حفظ امنیت در تسویه تراکنشها میباشد.

توسعه سیستمهای پرداخت کشور نیازمند تدوین یک چهارچوب حقوقی مستدل و استوار میباشد و این مسئله جزو الیتها کلیدی بانک روسیه محسوب میگردد. قانون جدید فدرال در مورد نظام ملی پرداخت توسط وزارت دارایی فدراسیون روسیه و بانک مرکزی روسیه تدوین و در ماه ژوئن 2011 به تصویب رسید. این قانون انواع مختلف اپراتورهای نظام پرداخت و سیستمهای پرداخت و زیر ساختارهای مناسب را تشريح نموده و بانک روسیه را مسئول نظارت و کنترل سیستمهای ملی پرداخت دانسته است.

¹ Moscow Interbank Currency Exchange group

² Russian Trading System group

³ National Settlement Depository

⁴ Bank of Russia Payment System

1 - موقعیت‌های سازمانی

1-1 چهارچوب کلی سازمانی

1-1-1 چهارچوب حقوقی

قانون مدنی فدراسیون روسیه و همچنین قوانین مختلف فدرال و بیویژه قوانین ناظر بر سیستم‌های پرداخت روسیه حاکم بر مواد ذیل میباشند. این موارد عبارتند از:

- بانک مرکزی فدراسیون روسیه (بانک روسیه)
- بانکها و موسسات اعتباری
- مراکز پستی

سیستم‌های پرداخت همچنین تابع مقررات بانک روسیه میباشند.

قانون مدنی فدراسیون روسیه مجموعه‌ای از قوانین و معیارهایی که ناظر بر پرداختهای نقدی و غیر نقدی میباشد تدوین نموده است. براساس این قانون، پرداختها میتوانند بین نهادهای قانونی و همچنین بین اشخاص حقیقی بصورت نقد و یا ابزارهای غیر نقدی انجام گیرند.

قانون مدنی شرایط انعقاد موافقت نامه افتتاح حساب^۱ و سپرده گذاری را نیز تشریح نموده و به موجب یک بند نحوه در صف قراردادن درخواست برداشت از حساب در مواردی که وجه کافی در حساب مشتری وجود ندارد نیز تصریح گردیده است (الویت انجام عمل مذکور بستگی کامل به هدف از پرداخت^۲، مدت زمان برداشت از حساب، ابزارهای پرداخت و مسئولیت موسسه عضو نظام پرداخت دارد). قانون مدنی روسیه تصریح نموده است که موسسه اعتباری متعهد به انتقال وجه از حساب یک مشتری و واریز آن به حساب مشتری دیگر حداقل یک روز پس از دریافت سند پرداخت مربوطه می باشد (T+1).

قانون فدرال ناظر بر عملیات بانک مرکزی فدراسیون روسیه (بانک روسیه)

این قانون، اهداف، وظایف و اختیارات بانک روسیه در خصوص سیستم‌های پرداخت و انتقال وجوده و همچنین تسویه معاملات در بازارهای اوراق بهادر روسیه را تشریح مینماید. در این قانون تصریح گردیده است که زمان انجام پرداختهای غیر نقدی نمی‌باید بیش از دو روز کاری (برای پرداختهای درون منطقه‌ای)^۳ و پنج روز کاری (برای پرداختهای بین منطقه‌ای بطول انجامد).

^۱ موافق نامه افتتاح حساب بانکی بمعنی رابطه بین یک بانک و یک دارنده حساب است. بر طبق این موافق نامه بانک وجود را از مشتری بنحوی دریافت و به حساب وی واریز و اقدامات بعدی را بر حسب دستور دارنده حساب انجام میدهد. موافق نامه اخذ سپرده یک رابطه حقوقی در مورد دریافت و باز پرداخت آن در سررسید معین (و یا بنا به تقاضای مشتری) و پرداخت بهره به صورتی که در موافق نامه درج گردیده آمیخت. بهمین ترتیب مقررات موافقنامه افتتاح حساب معمولاً در مورد رابطه بین بانک و سپرده گذار در خصوص حسابی است که سپرده به آن حساب واریز میگردد.

^۲ پرداخت‌هایی که دارای شان و اعتبار عمومی است الویت بیشتری دارند (بعنوان مثال پرداخت نفقة، حقوق و دستمزد و غیره) ^۳ اسناد پرداخت واژه خاصی در قوانین روسیه محسوب میگردد و منظور دستور پرداختی است که بوسیله آن تراکنش پرداخت انجام میگیرد. سند پرداخت میتواند کاغذی یا الکترونیکی باشد. در این مستند واژه سند پرداخت انصصاراً به معنی الکترونیکی آن به کار رفته شده است. ^۴ فدراسیون روسیه مرکب است از جمهوری‌های ملی، فلمروها، مناطق، شهرهای بزرگ فدرال، مناطق خود مختار و ناحیه‌های خود مختار. در این مستند تمامی قلمروهای فوق بعنوان مناطق نام برده شده است. در برخی موارد نیز منطقه امکان دارد شامل چند منطقه اصلی باشد.

قانون فدرال ناظر بر عملیات بانکها و فعالیتهای بانکی

این قانون ناظر بر فعالیتهای موسسات اعتباری در روسیه، وضعیت قانونی و حقوقی آنها و قوانین مترتب بر ثبت و عملیاتی که موسسات اعتباری صرفاً براساس مجوز دریافتی از بانک روسیه قادر به اجرای آنها هستند میباشد.

قانون فدرال ناظر بر فعالیت عاملین پرداخت و عملکرد آنها در مورد نحوه پذیرش دستور پرداخت از افراد و همچنین اطلاعات و تبصره‌های آن در سال 2012 به اجرا درآمد. اجرای این قانون موجب ایجاد پایه‌ای حقوقی جهت گسترش و توسعه دریافت دستور پرداخت از سوی عاملین پرداخت و همچنین نمایندگیهای بانکها گردید (به بخش 3-2-1).

1 مراجعه شود)

قوانين و آئین نامه‌های ناظر بر عملیات استفاده از ابزارهای پرداخت نقدی و غیر نقدی در سیستمهای پرداخت از طریق بانک روسیه ابلاغ میگردد و موافقنامه‌های منعقده بین اعضای نظام پرداخت و بانک روسیه در خصوص سیستمهای پرداخت حاکم بر مسئولیتهای اعضای سیستمهای پرداخت میباشد.

وزارت دارائی و بانک روسیه جهت تدوین یک رویه قضائی جامع و روز آمد در مورد سیستمهای ملی پرداخت مشترک اقدام به تهیه پیش نویس قانون فدرال نظام ملی پرداخت نمودند. هدف اصلی از این کار فراهم آوردن یک چهارچوب قانونی جهت کارکرد سیستمهای ملی پرداخت بر مبنای یک سری اصول متعارف بود. این قانون سرانجام توسط رئیس جمهور فدراسیون روسیه امضا و در سی ژوئن 2011 بصورت رسمی منتشر گردید و پس از 90 روز از تاریخ انتشار به جامه عمل درآمد (bastanai برخی بندها که بعداً موادی به آن اضافه گردید).

موراد و مقررات اصلی قانون مذکور عبارتند از :

- تعریف پول الکترونیکی و روش انتقال آن و نیازمندیهای موسسات اعتباری (اپراتورهای پول الکترونیکی) در مورد انتقال این نوع ابزار پرداخت.
 - تدوین دستور العمل جهت رابطه دو جانبه و تعامل بین شرکتهای تلفن همراه و اپراتورهای پول الکترونیکی
 - تدوین دستورالعمل جهت ثبت اپراتورهای سیستم پرداخت و نحوه نظارت بر عملکرد آنان
 - تعریف ماهیت سیستمهای پرداخت مهم و الزامات این نوع سیستمها
 - تدوین الزامات زیر ساختاری سیستمهای پرداخت
 - تدوین و تعریف زمینه‌های لازم جهت مدیریت ریسک در سیستمهای پرداخت
 - تدوین رویه جهت سرپرستی سیستمهای ملی پرداخت و ارائه مجوز به بانک روسیه جهت پایش سیستم-های پرداخت و زیر ساختار اپراتورها
 - تدوین رویه جهت نظارت بر سیستمهای ملی پرداخت و تمرکز بر روی سیستمهای مهم پرداخت
- قوانين، مقررات و تعهدات و قراردادها چهارچوب قانونی نظام پرداخت بانک روسیه را تشکیل داده و حقوق و همچنین مسئولیتها و تعهدات هر یک از طرفین تراکنشها و انتقالات وجوه از طریق سیستمهای پرداخت را مشخص و معین ساخته است. فرایند انجام تراکنشها از طریق سیستمهای پرداخت بانک روسیه در مقرراتی که بر مبنای قانون مدنی و قوانین فدرال تدوین گردیده مشخص شده است.

مقررات بانک روسیه واژه "همچون واژه "غير قابل برگشت" و "قطعیت پرداخت"^۱ را تعریف نموده و ساز و کار استفاده از وثیقه در دریافت وامهای خطیر و نحوه اضافه برداشت از حساب در صورت انجام تراکنش در سیستم‌های پرداخت را تشریح نموده است. مقررات بانک روسیه همچنین ابزارهای پرداخت و قالب پیامها و رویه‌های انجام عملیات در نظام پرداخت و چرخه‌های پردازش تراکنشها و پردازش بی وقفه پرداختها در قلمرو مسکو و ضوابط تبادل پیامهای الکترونیکی بین بانک روسیه و مشتریان و فرایند انجام پرداختها و تسویه تراکنشهای الکترونیکی و نحوه انتقال وجود را مشخص نموده است (به بخش ۳-۱-۳ مراجعه شود).

بانک روسیه مقررات پرداخت را با جزئیات کامل تشریح نموده و اجرای آنها را در کلیه سیستم‌های پرداخت الزامی نموده است. در این مقررات روابط بین بانک روسیه و موسسات اعتباری و سایر مشتریان در رابطه با عملیات تسویه تراکنش‌ها از طریق نظام پرداخت و قواعد و ضوابط افتتاح حساب کارگزاری و موافقت نامه تبادل پیامهای الکترونیکی براساس استانداردهای مشخص را تشریح گردیده است.

مقررات بانک روسیه در مورد ارتباط با مشتریان منطبق با قوانین مدنی است و در اساس هیچگونه مغایرتی با معیارها و اصول و قوانین فدرال و مفاد آن ندارد ولی به صورت براساس اصل آزادی انعقاد قراردادهای مندرج در قانون مدنی میتوان مواردی را که در قانون مذکور پیش بینی نشده در قراردادها گنجانید.

۱-۱-۲-۲ ارائه دهنده خدمات پرداخت

۱-۱-۲-۱ موسسات اعتباری

براساس قانون مدنی فدراسیون روسیه، پرداختهای غیر نقدی می‌باید از طریق موسسات اعتباری انجام گیرد. براساس قانون فدرال یعنی قانون بانک و عملیات بانکداری، موسسه اعتباری نهادی قانونی و انتفاعی میباشد که مجوز انجام عملیات بانکی را اخذ نموده اند.

فعالیتهای موسسات اعتباری صرفاً زمانی قانونی محسوب می‌گردد که مجوز انجام عملیات بانکی را از بانک روسیه دریافت نموده باشند. این موسسات اجازه فعالیت در حوزه تولیدات صنعتی، مبادلات تجاری و فعالیت در قلمرو بیمه را ندارند.

بطور کلی، موسسات اعتباری به دو نوع بانکی و غیر بانکی (NCIS) تقسیم می‌گردند. اصلی‌ترین ویژگی موسسات اعتباری بانکی این است که موسسات مذکور مجاز به انجام فعالیتها و عملیات ذیل میباشند.

- افتتاح حساب و قبول سپرده دیداری و مدت دار برای افراد و نهادهای قانونی.
- استفاده از وجود سپرده‌ها و واریز آنها به حساب خود و انتقال آن به حساب افراد و نهادهای قانونی در بانکهای دیگر. موسسات اعتباری غیر بانکی صرفاً میتوانند عملیات بانکی خاصی که بانک روسیه تعیین نموده انجام دهند. اکثر موسسات اعتباری غیر بانکی در روسیه در حوزه معاملات در بازارهای اوراق بهادار و تسویه آنها تخصص دارند. بانک روسیه این موسسات را بنام "موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه"^۲ تعریف

^۱ به بخش ۱-۱-۴ و ۱-۲-۳ مراجعه شود. Irrevocability & Finality

^۲ ماهیت این موسسات در مقررات بانک روسیه تعریف شده است.

نموده است. سایر موسسات اعتباری غیر بانکی صرفاً مجاز به دریافت سپرده و عملیات اعتباری بوده و حق انجام فعالیت بعنوان بانک تسویه را ندارند.

براساس قانون فدرال "فعالیتهای بانکها و عملیات بانکی" کلیه تراکنشهای بانکی و معاملات و مبادلات صرفاً می‌باید با روبل انجام گیرند. بانکها فقط زمانی میتوانند عملیات بانکی را به ارزهای خارجی انجام دهند که مجوز این امر را از بانک روسیه دریافت نموده باشند.

در پایان سال 2010 تعداد موسسات اعتباری در روسیه به 1058 موسسه بالغ گردید که شامل 1007 موسسه اعتباری بانکی، 51 موسسه اعتباری غیر بانکی که 47 موسسه از این تعداد موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه می‌گردند.

موسسات اعتباری دارای 3183 شعبه و 37547 شعبه فرعی میباشد. سرمایه مصوب و ثبت شده موسسات اعتباری فعال بالغ بر 12444 میلیارد روبل میباشد.

در پایان همین سال 226 موسسه اعتباری دارای سهامداران خارجی بودند که 100٪ سرمایه 82 موسسه متعلق به اشخاص غیرمقیم و 50 تا 99 درصد 26 موسسه اعتباری دیگر نیز به اشخاص غیر مقیم تعلق داشت.

بانکها

بانکها براساس مقررات بانک روسیه مجاز به انجام عملیات بانکی میباشند. قانون بانکها و عملیات بانکداری اخذ مجوز از بانک روسیه را برای انجام عملیات ذیل الزامی نموده است:

- اخذ سپرده از افراد و سایر نهادی قانونی
- استفاده از وجود سپرده گذاری شده و انتقال آن به حسابهای خود جهت اعطای وام
- افتتاح و نگهداری حسابهای بانکی برای افراد و یا سایر نهادهای قانونی
- انجام پرداخت از حسابها بنا به دستور اشخاص و نهادهای قانونی از جمله بانکهای کارگزار
- وصول وجوده، بروات و اسناد پرداخت و ارائه خدمات و پرداخت وجه نقد به اشخاص و نهادهای قانونی
- خرید و فروش ارز بصورت نقد و یا غیر نقد
- قبول و نگهداری فلزات گرانبهای بصورت امانی
- صدور ضمانتنامه‌های بانکی
- انتقال وجه بنا به دستور مشتریان به اشخاصی که فاقد حساب بانکی میباشند.

علاوه بر این، بانکها میتوانند براساس روابط مبتنی بر اعتماد به اشخاص و نهادهای قانونی مدیریت دارائی‌ها از جمله معامله فلزات و سنگهای گرانبهای را مدیریت نموده و یا صندوقهای را جهت حفظ اسناد و اشیاء گرانبهای و با ارزش بصورت اجاره در اختیار اشخاص و نهادهای قانونی قرارداده و یا در عملیات لیزینگ شرکت نمایند و یا به امر مشاوره و ارائه خدمات و اطلاعات و یا امور متفرقه دیگر بپردازند. انجام این فعالیتها نیاز به اخذ مجوز از بانک روسیه ندارد. بانکها میتوانند پرداختها را از طریق سیستمهای های پرداخت بانک روسیه و یا از طریق حسابهای کارگزاران و یا از طریق موسسات اعتباری غیر بانکی و یا از طریق شبکه بین شعب خود انجام دهند. افتتاح حسابهای کارگزاری و

انجام عملیات پرداخت بین حسابهای مذکور در مقررات بانک روسیه پیش بینی شده و موسسات اعتباری میتوانند با انعقاد قرارداد دو جانبه اقدام به انتقال وجه نمایند.

فرایند انتقال وجه و پرداخت بین شبکه شعب یک بانک تابع مقررات داخلی موسسات اعتباری است که منطبق با مقررات بانک روسیه تدوین گردیده است.

موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه

موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه با دریافت مجوز از بانک روسیه میتوانند فعالیتهای بانکی ذیل را به پول محلی و یا ارزهای خارجی انجام دهند.

- افتتاح و نگهداری حسابهای بانکی برای نهادهای قانونی
- پرداخت وجه به نهادهای قانونی از جمله بانکهای کارگزاری
- وصول وجه، بروات، اسناد پرداخت و ارائه خدمات نقدی به نهادهای قانونی
- خرید و فروش ارز بصورت غیر نقدی
- انتقال وجه به اشخاص فاقد حساب بانکی در موسسه مورد نظر

موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه بهر صورت مجاز به تامین اعتبار برای اعضا جهت تسویه تراکنشها میباشد و اعضای این موسسات نیز میباید نسبت به تامین نقینگی در حسابهای خود نزد موسسات مذکور اقدام نمایند^۱.

2-1-1 پست روسیه

پست روسیه یک شرکت واحد دولت فدرال میباشد که به ارائه خدمات پستی در کل کشور اشتغال دارد. این شرکت دارای شبکه ای وسیع از دفاتر پستی میباشد.

پست روسیه علاوه بر ارائه خدمات پستی طیفی وسیع از خدمات مالی و ارتباطی را نیز عرضه مینماید. حواله پستی یکی از مهمترین خدمات مالی پست روسیه محسوب میگردد.

قبل از سال 1997 حواله‌های پستی صرفاً توسط پست و یا تلگراف انجام میگردید. حواله‌های الکترونیکی از طریق اینترنت و یا سایر کانالها از سال 1997 آغاز و از همان زمان پنهان سازی داده‌ها و امضای دیجیتال امنیت و تمامیت و جامیت و عدم انکار پیامها تضمین میگردد.

در سال 2002 با ایجاد و پیاده سازی سیستم یکپارچه حواله‌های پستی² (SPRS) توسط برنامه فدرال انجام حواله‌های الکترونیکی رو به بسط و گسترش یافت و در حال حاضر تقریباً کلیه حواله‌های پستی توسط بک عضو میباشد.

¹ موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه، براساس مقررات بانک روسیه میباید نقینگی لازم را از اعضا تامین نموده و در حساب خود نگهداری نمایند. این نقینگی میتواند بصورت اعتبار جهت تسویه تراکنشها به مدت سه روز به حساب اعضا واریز گردد. استفاده از این اعتبار براساس موافقت نامه تامین نقینگی انجام و اعضا مشترکاً مسئولیت تسویه و باز پرداخت اعتبار دریافتی توسط بک عضو میباشد.

² Single Postal Remittance System علاوه بر پست، بانکها و همچنین شرکتهایی چون Money Gram و Western union نیز میتوانند مجاز به حواله پول از طریق SPRS میباشند.

پردازش میگردد. این سیستم در حال حاضر دارای 40000 شعبه خدمات پستی میباشد که شامل 16000 پایانه اصلی و 1600 پایانه واسطه^۱ میگردد.

تمکیل فرایند حواله‌های الکترونیکی از لحظه پرداخت تا زمان تحويل بیشتر از 72 ساعت به طول نمی‌انجامد. این امر یعنی حواله وجه، برای انواع مختلف تراکنشها از جمله باز پرداخت اقساط وام و پرداخت مبالغ کالا و خدمات مورد استفاده قرار میگیرد. پست روسیه در نظر دارد که انتقالات وجه بدون نشانی را نیز مورد استفاده قرار دهد و در این حالت وجه به دفتر پستی خاص و مورد نظر مشتری ارسال میگردد. خدمات جدید دیگر پست روسیه، ارسال فوری حواله میباشد و در این مورد ارسال وجه به هر یک از دفاتر پستی در عرض یک ساعت تضمین میگردد.

۱-۲-۳ عوامل پرداخت بانکها^۲

ابزارهای پرداخت و همچنین عوامل پرداخت بانکی در بازار های ارائه خدمات مربوط به پرداختهای خرد اهمیت چشمگیری در سالهای اخیر یافته است. وجود این عوامل باعث میگردد که اشخاص بدون نیاز به مراجعته به بانک و یا پرداخت نقدی به فروشنده‌گان وجه کالا و خدمات خریداری شده را بطور سریع و با استفاده از پایانه‌های پرداخت^۳ و یا دستگاههای خود پرداز پرداخت نمایند.

مشتری، صورتحساب کالاها و خدمات خریداری شده را میتواند بصورت نقد و یا با استفاده از کارت در هر یک از عوامل یا نمایندگی‌ها پرداخت و یا از پایانه‌های فروش یا شعب نمایندگی‌ها نظیر معازه‌ها، کیوسکها و یا دفاتر یعنی مکانهای که تحويلدار، وجه نقد دریافت مینماید استفاده و رسید آنرا دریافت کند. وجه مذکور پس از آن به حساب عامل در موسسه اعتباری و یا از طریق حسابهای کارگزاری نزد بانک روسیه و یا سایر موسسات اعتباری واریز میگردد.

در حال حاضر، زیر ساختار نمایندگی‌های پرداخت و نمایندگی بانکها اغلب مناطق فدراسیون روسیه را پوشش میدهد. پایانه‌های فروش نمایندگی‌های فوق هم اکنون در کلیه نقاط خرده فروشی، ایستگاههای مترو و غیره بصورت گسترده تعییه شده‌اند.

نمایندگی‌های پرداخت و عاملین پرداخت بانکها وجه اشخاص را که اقدام به خرید کالا و خدمات نموده‌اند دریافت مینمایند. اشخاص میتوانند نسبت به پرداخت بدھی خود به ارگانهای دولتی، ارگانهای خود مختار محلی و یا سازمانهای غیر انتفاعی تحت کنترل دولت نیز از طریق این پایانه‌ها اقدام نمایند. علاوه بر این اشخاص قادرند با مراجعته به نمایندگی بانکها وجه مورد نظر خود را به حسابهایشان واریز و یا با استفاده از کارت‌های خود و ارسال دستور پرداخت به موسسات اعتباری وجهی را از یک حساب بانکی به حساب دیگر انتقال دهند.

^۱ پایانه شبکه سیستمی پستی این است که دریافت و ارسال حواله‌ها را انجام میدهد در حالیکه پایانه‌های واسطه اسناد کاغذی را به اسناد الکترونیکی و یا بالعکس تبدیل مینمایند.

^۲ عامل پرداخت یک نهاد قانونی است که مجاز به دریافت دستور پرداخت از مشتریان به نمایندگی از سوی عرضه کنندگان کالا و خدمات میباشد و عامل پرداخت بانک نهادی قانونی است که دستور پرداخت‌های اشخاص را دریافت و به نمایندگی از سوی موسسات اعتباری اقدام به انجام دستور مشتریان مینماید. عامل پرداخت، شعبه بانک یا موسسه اعتباری محسوب نمی‌گردد.

^۳ پایانه‌های پرداخت بانک و عامل و نماینده پرداخت، دستگاه خودپرداز ATM نمیباشد بلکه این پایانه‌ها صرفاً وجه نقد را دریافت مینمایند و شخص قادر به دریافت وجه از آنها نمیباشد. پایانه‌های پرداخت بانک قابلیت دریافت وجه از طریق کارت‌های بانکی را نیز دارند.

نمایندگیهای پرداخت و همچنین نمایندگیهای بانکها براساس مفاد موافقتنامه منعقده تابع مقررات و الزامات حاکم بر پرداختها، نحوه انجام تراکنشها و استفاده از حسابهای بانکی و پایانه‌ها و دستگاههای خودپرداز و کارمزدها و تعهدات قانونی میباشند.

2-1 نقش بانک روسیه

براساس قانون فدرال، بانک مرکزی فدراسیون "روسیه" مسئولیت عملکرد موثر و کارآمد سیستم پرداخت را بعهده دارد. بنابراین، بانک روسیه موظف به تدوین مقررات ناظر بر نظام پرداخت بوده و حق انحصاری انتشار اسکناس و مدیریت گردش پول را بخود اختصاص داده و علاوه بر این مسئولیت ایجاد ارتباط با سازمانهای مالی بین المللی و دولتهای خارجی و نهادها و اشخاص حقوقی را نیز بر عهده دارد.

بانک روسیه در حیطه اعطای اعتبار به موسسات مالی و اعتباری بمنزله آخرین وام دهنده محسوب شده و اعطای تسهیلات و تامین مالی آنها را از طریق سیستم‌های پرداخت انجام میدهد. ساختار سازمانی بانک روسیه متشكل از ادارات مرکزی، شعب منطقه و سایر شعب موسوم به مراکز تسویه نقدی^۱ و سایر سازمانهای مورد نیاز جهت انجام فعالیتهای تعیین شده میباشد.

این سازمانها در کلیه مناطق فدراسیون روسیه وجود دارند و وظیفه آنها ایجاد هماهنگی در عملیات بانک روسیه میباشد. این سازمانها نقش حیاتی در سازماندهی و تنظیم عملیات پرداخت و تسویه در تمامی مناطق نه گانه زمانی بعده دارند.

در جمهوری‌های ملی فدراسیون روسیه شعب منطقه‌ای بانک روسیه، بانکهای ملی نامیده میشوند و در سایر مناطق نام شعب اصلی به آنها اطلاق میگردد. شعب منطقه‌ای بانک روسیه دارای شخصیت حقوقی مستقل نبوده و قادر به تصمیم گیری با ماهیت حقوقی نمیباشد.

1-2-1 ساختار گردش پول

واحد رسمی پول فدراسیون روسیه روبل میباشد و هر روبل از 100 کوپک تشکیل میشود. بانک روسیه تنها منبع مجاز جهت انتشار پول (اسکناس و مسکوک) و تعیین واحدها و طرح آن، نحوه توزیع و یا خارج کردن آن از جریان گردش میباشد.

اسکناسها و مسکوکات بانک روسیه تنها پول قانونی و رایج فدراسیون روسیه بوده و دارای قوه ابرا و تسویه دین میباشد. بانک روسیه جهت جلوگیری از جعل و تقلب در اسکناس و مسکوک موارد متعددی از ویژگیهای امنیتی را بکار بسته است.

بانک روسیه براساس قوانین و بمنظور تشویق و ترغیب به عدم استفاده بیش از حد وجه نقد اقدام به تعیین سقفی جهت پرداختهای نقدی بین نهادهای قانونی و بین یک نهاد قانونی و یک بنگاه تجاری و بین بنگاههای تجاری نموده

¹ مرکز تسويه نقدی یک واحد سازمانی در شبکه پرداخت روسیه میباشد که وظیفه افتتاح حساب برای مشتریان و تجمع و انتقال پیامهای الکترونیکی به شعب مجاز بانک روسیه را بعده دارد. این مرکز در صورت درخواست میتواند دستور پرداختهای کاغذی مشتریان را وصول و آنها را تبدیل به پیامهای الکترونیکی نموده و همچنین خدمات نقدی به مشتریان ارائه دهد. هر یک از بانکهای ملی و شعب اصلی دارای مرکز تسويه نقدی میباشد که یکی از آنها مرکز اصلی تسويه محسوب میگردد.

است. بر این اساس مبلغ پرداخت نقدی در هر قرارداد که بین طرفین فوق الذکر منعقد میگردد نمیباید بیشتر از یکصد هزار روبل باشد. چنین محدودیتی بین اشخاص حقیقی تعیین نگردیده است.

بانک روسیه جهت پشتیبانی از گردش پول در روسیه اقدامات ذیل را انجام میدهد:

- تدوین برنامه و ساماندهی تولید، حمل و نقل و نگهداری اسکناس و مسکوکات و تعیین میزان ذخیره وجه
نقد
- تهییه دستورالعمل جهت حفاظت، نقل و انتقال و جمع آوری نقدینگی برای موسسات اعتباری.
- تعیین معیارهای قبول اسکناس و مسکوکات و فرایند امحای اسکناسها و مسکوکات و نحوه جایگزین نمودن اسکناسها و مسکوکات فرسوده
- تدوین مقررات جهت انجام تراکنشها و معاملات نقدی

بانک روسیه بطور دائم حجم انتقالات پولی و تغییر در ترکیب و استفاده از نوع اسکناس را مورد پایش قرار داده و از گردش خارج کردن یکی از اجزای اسکناس و یا سکه را با توجه به نیازهای اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار میدهد و طول عمر اسکناسها را بررسی و نیازهای هر منطقه به اسکناس و مسکوکات را محاسبه و سپس جهت تولید و انتشار اسکناسها و مسکوکات اقدام به برنامه ریزی مینماید.

در حال حاضر اسکناسها و مسکوکاتی که طراحی آنها در سال 1997 توسط بانک روسیه انجام گرفت در تمامی روسیه مورد استفاده قرار میگیرند. هفت نوع اسکناس پنج، ده، پنجاه، یکصد و هزار روبلی و هشت نوع سکه یک، پنج، ده و پنجاه کوپکی و یک، دو، پنج و ده روبلی در جریان معاملات نقدی استفاده میشوند.

1-2-2- ساختار پرداختهای غیر نقدی

براساس قانون فدرال موسوم به قانون بانک مرکزی فدراسیون روسیه، این بانک وظیفه هماهنگی و قانونمند کردن فرایند پرداختها و انتقال وجوده مربوط به تسویه معاملات بازار اوراق بهادر روسیه را بر عهده دارد.^۱

بانک روسیه موظف به تدوین مقررات، تعیین ابزار مورد نیاز، زمان بندی و مشخص نمودن استانداردهای لازم جهت انجام پرداختهای غیر نقدی و پایش عملیات پرداخت موسسات اعتباری براساس گزارشهای آماری میباشد.

پرداختهای غیر نقدی در فدراسیون روسیه با پول ملی (روبل) و در مواردی که قوانین فدرال مجاز داشته است به ارز صورت میگیرند. بانک روسیه خدمات پرداخت به موسسات اعتباری و سایر نهادهای قانونی را بصورتی که در قانون تصریح گردیده است انجام میدهد.

قوانين مذکور بانک روسیه را قادر میسازد که نسبت به انجام عملیات بانکی برای نهادهای دولتی و نهادهای خودگردان محلی و سازمانهای آنها و تخصیص بودجه فوق العاده^۲ برای دولت و پرداخت حقوق واحدهای نظامی، خدمتگزاران ارتش، کارمندان بانک روسیه و سایر اشخاصی که در قانون فدرال مشخص گردیده اقدام نماید.

^۱بطور کلی، بانک روسیه تسویه بخش پولی بازار اوراق بهادر را انجام میدهد. تسویه بخش اوراق بهادر توسط بازارهای خدمات مالی فدرال FFMS انجام میشود.

^۲بودجه فوق العاده جهت پرداخت مستمری، بیمه‌های اجتماعی، بیمه درمانی فدرال و منطقه و تامین اجتماعی حکومت‌های منطقه‌ای و محلي مورد استفاده قرار میگیرد.

علاوه بر این، بانک روسیه میتواند خدماتی را به مشتریان ارائه دهد که در منطقه آنها هیچ موسسه اعتباری وجود ندارد.

کلیه موسسات اعتباری که در فدراسیون روسیه فعالیت دارند و مجوز انجام فعالیتها را از بانک روسیه دریافت نموده اند موظف به افتتاح حساب کارگزاری در یکی از شعب محلی بانک روسیه میباشد. این موسسات میتوانند یک حساب کارگزاری فرعی نیز برای شعب خود افتتاح نمایند.

مشتریان دیگر نیز میتوانند حسابهای بانکی در شعب محلی بانک روسیه داشته باشند و از این حساب جهت پرداختهای خود استفاده نمایند (برای جزئیات بیشتر به بخش 3 مراجعه شود).

هر یک از موسسات اعتباری و شعب بانک روسیه دارای یک کد شناسائی بانک (BIC) میباشد و این کد معرف عضویت در نظام پرداخت بانک روسیه میباشد و موسسات و شعب مذبور میباشد در زمان تنظیم استاد پرداخت و انجام تراکنش کد مذکور را مورد استفاده قرار دهند.

در حال حاضر حدود 1058 موسسه اعتباری، 2253 شعبه موسسات اعتباری و در حدود 15000 موسسه غیر اعتباری در بانک روسیه دارای حساب میباشند.

2-3-1 تأمین نقدینگی مکفی

موسسات اعتباری بمنظور تأمین عرضه پول در یک سطح معین، می‌باید حسابهایی به نام حساب ذخیره در بانک روسیه افتتاح نمایند. موسسات اعتباری که معیارهای بانک روسیه را تبعیت میکند میتوانند چهارچوب میانگین نقدینگی لازم را در حساب ذخیره خود رعایت کند و در نتیجه این موسسات مجاز میباشد که از موجودی حساب ذخیره خود مبلغی بعنوان تسهیلات کوتاه مدت برداشت نمایند به شرطی که میانگین مانده حساب ذخیره آنها در طول دوره مشخص در سطح مورد نظر حفظ گردد.

در حال حاضر، نسبت‌های ذیل در مورد میانگین ذخیره مورد نیاز بکار میروند. 06 برای موسسات اعتباری غیر از موسسات اعتباری غیر بانکی و 1.0 برای موسسات اعتباری غیر بانکی تسویه. بنابراین موسسات اعتباری میتوانند از 60٪ تا 100٪ مبلغ کل ذخایر مورد نیاز را استفاده نمایند. بانک روسیه میتواند نقدینگی و تسهیلات کوتاه مدت را با دریافت وثیقه در اختیار موسسات اعتباری قرار دهد. این تسهیلات میتواند بصورت تسهیلات بین روز یا اعتبار شبانه بوده و بانک روسیه مبالغ مذکور را به حسابهای کارگزاری موسسات واریز می‌نماید. موسسات اعتباری میتوانند وجود مذکور را بین سیستم‌های مختلف نظام پرداخت بانک روسیه توزیع نمایند.

سایر انواع تسهیلات اعطایی به موسسات اعتباری توسط بانک روسیه عبارتند از اعطای وام در قبال وثیقه، اعطای وام در قبال سپردن دارایی و ضمانتها، وامهای بدون وثیقه (اطمای این نوع وام از سال 2010 ممنوع گردید) و تعیین اعتبار در قبال اوراق بهادر و فروش مجدد آن (REPO) و یا عملیات معاوضه ارزی (Currency Swap)

2-4-1 اپراتور

بانک روسیه مالک و اپراتور سیستم پرداخت خود میباشد. نرم افزار سیستم‌ها توسط بانک روسیه تهیه شده و زیر ساختار سیستم‌های پرداخت به نوعی طراحی گردیده که تداوم و ارتقای عملیات را تضمین مینماید. بانک روسیه سیستم‌های پرداخت را بصورت روزانه پایش و کنترل مینماید و در تمامی زمینه‌ها تداوم عملیات را طراحی میکند. بانک روسیه بعنوان مالک، تدوین کننده مقررات، مدیر و ناظر بر سیستم‌های پرداخت اقدامات ویژه‌ای در جهت توسعه سیستم و انطباق عملیات آن با نیازهای اقتصادی انجام میدهد.

2-5 نظارت

بانک روسیه کلیه جنبه‌ها و عملیات نظارتی خود بر تمامی حوزه‌های کلیدی سیستم‌های پرداخت را براساس استانداردهای بین المللی و بهترین تجربیات داخلی و خارجی تعریف و تشریح نموده است. نظارت اصلی بانک روسیه معطوف به کلیه جنبه سازمانی و زیر ساختاری نظام پرداخت از جمله سیستم‌های پرداخت وجود کلان، سیستم‌های پرداخت خرد و زیربنا و ابزار پرداخت میگردد. بانک روسیه عمدتاً بر سیستم‌های نظارت مینماید که از اهمیت عمدی برخوردارند.

نظارت بانک روسیه با ایجاد هماهنگی با نمایندگان نظام‌های پرداخت داخلی و بین المللی و از طریق تشکیل جلسه و یا تماس با آنان انجام می‌پذیرد.

اولین گزارش مربوط به نظارت بر سیستم‌های پرداخت^۱ که در سال 2010 منتشر گردید نشانگر تطابق کامل عملیات با استانداردهای بین المللی یعنی اصول اساسی سیستم‌های تسویه و همچنین اصول اساسی سازمان بین المللی کمیسیونهای اوراق بهادر میباشد.

تدوین یک چهارچوب قانونی که بانک روسیه را قادر به نظارت بر تمامی جنبه‌های سازمانی و زیر ساختاری سیستم‌های پرداخت فدراسیون روسیه نماید جزو عمدترين الويتها محسوب میگردد. بدین لحاظ تدوین اين چهارچوب میتواند باعث اصلاح سیستم‌های ملی پرداخت گردد. تدوین اين قوانین باعث گسترش حیطه نظارتی بانک روسیه از جمله نظارت بر کار اپراتورهای سیستم‌های پرداخت خواهد شد.

نظارت بانک روسیه بر سیستم‌های پرداخت

قانون "بانک مرکزی فدراسیون روسیه (بانک روسیه)" این بانک را به عنوان ناظر نظام پرداخت بانک روسیه تعریف نموده. نظارت بانک مرکزی در دو سطح اعمال میگردد:

- در سطح فدرال، اداره نظارت بانک روسیه این مسئولیت را عهده دار میباشد.

- در سطح منطقه، در این سطح شعب منطقه‌ای بانک روسیه وظیفه نظارت را بهده دارند.

نظارت بانک روسیه متکی بر داده‌هایی است که از شعب منطقه و سیستم‌های فرعی نظام پرداخت بانک روسیه دریافت مینماید.

^۱بانک روسیه در حال حاضر از نظر حقوقی قادر به نظارت و تدوین مقررات ناظر بر سیستم‌های پرداخت نمیباشد. فعالیتهای نظارتی کنونی صرفاً بر سیستم‌های پرداختی اعمال میگردد که دارای اهمیت اساسی برای اقتصاد روسیه میباشد و براساس قوانین داوطلبانه و همکاری اعضا با بانک روسیه انجام میگیرد.

بانک روسیه بمنظور بهبود کیفیت و به روز بودن اطلاعات مربوط به سیستم‌های پرداخت اقدام به ایجاد یک سیستم متمرکز تجزیه و تحلیل اطلاعات نموده که هدف از آن کمک به شناسائی ریسکهای سیستمی و ارزیابی عملکرد هر یک از اعضا بصورت انفرادی و عملکرد آنها بصورت گروهی می‌باشد. بنابراین با ایجاد سیستم مذکور میتواند جهت مقابله با شرایط بحرانی و خطیر آمادگی لازم را داشته باشد.

1-2-6 نقش بانک روسیه بعنوان هدایت کننده (Catalist)

بانک روسیه نقش هدایت کننده را در نظام بانکی ایفا مینماید و در این مسیر و با ایجاد هماهنگی و مشاوره با کارگروه‌ها^۱ اقدام به تدوین قوانین و مقررات و یا اصلاح و تعديل آنها نموده و در نتیجه موجبات ثبات و کارآیی بیشتر سیستمهای پرداخت ملی را فراهم می‌آورد.

بانک روسیه، ایجاد هماهنگی بین مشاورین و کارگروه‌ها جهت بررسی فرایندها و استانداردهای بین المللی را نیز بعهده دارد. بنابراین استفاده هرچه گسترده‌تر از اسناد الکترونیکی در حوزه‌های پرداخت و از جمله در موسسات اعتباری را تشویق و هدایت مینماید. بنابراین روسیه توجهی خاص به پذیرش و استفاده از استانداردهای بین المللی در سیستم‌های پرداخت داخلی دارد و در این زمینه و با یک ابتکار، کمیته‌ای بنام استاندارد سازی خدمات مالی در آژانس فدرال تشکیل و وظیفه تدوین مقررات و معیارهای عضویت در سازمان بین المللی استاندارد و کمیته فنی خدمات مالی را بعهده گرفته است. بنابراین روسیه جهت انطباق عملیات خود با استانداردهای بین المللی سیستم‌های پرداخت و با همکاری نمایندگان بازار مالی روسیه اقدام به تدوین استاندارد جهت پیامهای مالی مبتنی بر اصول و قالب پیامهای ISO 20022 نموده است.

بانک روسیه با پایش و تجزیه و تحلیل تراکنشها و انتشار گزارشها و تهیه آمارها زمینه‌ها و موجبات توسعه و گسترش بازار پرداختهای خرد را نیز فراهم آورده است. این بنابراین همواره با مقامات دولتی و جامعه بانکی در تماس بوده و با بخش خصوصی بویژه با اپراتورهای غیر بانکی خدمات پرداخت خرد بمنظور افزایش کارآئی و امنیت عملیات آنان نیز در ارتباط مدام می‌باشد.

بانک روسیه در زمینه توسعه خدمات پرداخت، با سایر بانکهای مرکزی از جمله دولتهای مستقل مشترک المنافع (CIS) و کشورهای عضو جامعه اقتصادی اروپا و آسیا (EurAsEc) یعنی کشورهای بلاروس، قرقیزستان، تاجیکستان و ازبکستان و سازمانهای مالی بین المللی در ارتباط می‌باشد.

1-3 نقش سایر نهادهای بخش خصوصی و بخش عمومی

1-3-1 خزانه فدرال

خزانه فدرال وزارت دارایی فدراسیون روسیه (خزانه فدرال) در سال ۱۹۹۲ تأسیس گردید. از نظر قانونی خزانه فدرال موظف به حصول اطمینان از میزان بودجه مصرف شده و نظارت بر صندوق بودجه فدرال و عملکرد آن می‌باشد. بنابراین

^۱کارگروه‌ها از نمایندگان سایر نهادهای قانون گذاری (وزارت دارایی فدراسیون روسیه، بازارهای مالی فدرال)، کانون بانکها، سازمانهای موجود در بازار مالی و موسسات اعتباری و غیره تشکیل می‌گردد.

روسیه نیز قانوناً موظف به افتتاح حساب و یا حسابهای خزانه فدرال و دفاتر منطقه‌ای آن بدون اخذ کارمزد میباشد. مبلغ معاملات انجام شده توسط دفاتر خزانه فدرال بخش قابل توجه پرداختهای بانک روسیه را تشکیل میدهد. در سال 2009، خزانه فدرال و 79 دفتر منطقه‌ای آن به عضویت سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی (BESP) در آمدند و از دسامبر همان سال این سیستم را در انجام نقل و انتقالات مالی خود مورد استفاده قرار دادند. در نتیجه زمان انجام و تسویه تراکنشهای مابین خزانه فدرال و دفاتر آن به یک دقیقه کاهش یافت.^۱

2-3-1 کانون‌های بانکی روسیه

1-3-1 کانون بانکهای منطقه‌ای روسیه

کانون بانکهای منطقه‌ای در سال 1990 تاسیس و اولین کانون بانکی در کشور محسوب میشود. در ابتدا 44 بانک به عضویت این کانون در آمدند و اکنون بیش از 450 موسسه اعتباری و موسسات دیگر در مناطق گوناگون عضو این کانون به شمار میآیند.

هدف از ایجاد این کانون توسعه و تقویت بخش بانکی از طریق تجمعی سرمایه، ایجاد شرایط قانونی و اقتصادی بمنظور جذب منابع سرمایه‌گذاری در سیستم روسیه، حصول اطمینان از وجود رقابت عادلانه و ارتقای کارآئی فعالیتهای تجاری میباشد.

وظیفه عمده کانون عبارت است از ایجاد هماهنگی در میزان بهره بین بانکی و بین بانکهای منطقه‌ای، نهادهای اداری فدرال و منطقه‌ای و بانک روسیه با هدف اصلاح خدمات و سیستم‌های پرداخت در بانکداری روسیه میباشد. کانون بانکهای منطقه‌ای روسیه برای رسیدن به این اهداف نشستهای منظمی با مدیران بانک روسیه و شعب منطقه‌ای آن برگزار و علاوه بر آن به سازماندهی شوراهای هماهنگی و مشاوره‌ای میپردازد و در مواردی نسبت به برگزاری سمینارها و نشستهای بین المللی در خصوص مسائل بانکی و نظامهای پرداخت اقدام مینماید. در حال حاضر، کمیته توسعه سیستمهای پرداخت و تسویه در کانون بانکهای روسیه فعالیت مینماید. این کانون مقررات و همچنین تجربیات بین المللی در مورد سیستمهای پرداخت و تسویه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و پیشنهادات خود در خصوص مقررات و قوانین پرداخت را به بانک روسیه ارائه میدهد. این کانون در مورد پیاده سازی استانداردهای بین المللی نیز فعالیت مینماید.

2-3-1 کانون بانکهای روسیه

کانون بانکهای روسیه در سال 1993 تاسیس گردید. این کانون یک سازمان خصوصی و غیرانتفاعی است و موسسات اعتباری و سایر سازمانهای مالی که فعالیت آنها مرتبط با عملکرد مالی روسیه است میتوانند به عضویت آن درآیند.

عمده‌ترین اهداف کانون بانکهای روسیه عبارتنداز:

- تشریک مساعی در توسعه حوزه بانکداری در روسیه

^۱ قبل از عضویت خزانه به سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی تسویه دستور پرداختها در محدوده یک منطقه 2 روز و بین منطقه‌ای 5 روز بطول می‌انجامد.

- نمایندگی و مساعدت در حفظ منافع موسسات اعتباری نزد نهادهای قانونی و اجرائی، بانک روسیه، قوه قضائی و مقامات مالیاتی و غیره
- همکاری با موسسات اعتباری جهت تقویت منابع مالی بمنظور اجرای برنامه‌های عظیم اقتصادی
- همکاری سازمانی، اطلاعاتی، تحلیلی و حقوقی و آماری با موسسات اعتباری
- ترغیب موسسات اعتباری جهت همکاری با بانکهای خارجی و اتحادیه‌ها و انجمن‌ها و کانونهای خارجی و سازمانهای مالی بین‌المللی

در حال حاضر 80 درصد بانکهای روسیه عضو این کانون میباشند که جمعاً 92 درصد کل سرمایه بانکی موسسات اعتباری فعال و بیش از 93 درصد داراییهای سیستم بانکی کشور را در اختیار دارند. این کانون دارای 714 عضو میباشد که شامل 546 موسسه اعتباری میگردد.

کانون بانکهای روسیه در مورد مسایل مهم سیستم بانکی همکاری نزدیکی با بانک روسیه و کانونها و اتحادیه‌های بانکی منطقه و جوامع بانکی روسیه دارد.

کانون بانکهای روسیه در سال 1997 به عضویت فدراسیون بانکی اتحاد اروپا درآمد این اتحادیه از 3000 بانک اروپائی تشکیل شده است.

کانون بانکهای روسیه در امر توسعه و تقویت نظام ملی پرداخت بسیار فعال میباشد و کمیته سیستم‌های پرداخت و سازمان تسویه پرداختها جزئی از ساختار این کانون را تشکیل میدهد. اکثر موضوعاتی که در جلسات کمیته با حضور نمایندگان بانک روسیه و موسسات اعتباری مطرح میگردد در مورد بسط و اصلاح مقررات سیستم‌های پرداخت روسیه و مسائل حاشیه‌ای آن میباشد.

3-3-3 خدمات بازارهای مالی فدرال (FFMS)

خدمات بازارهای مالی فدرال یک نهاد اجرائی است که وظیفه آن تدوین و تنظیم مقررات حاکم بر بازارهای مالی و کنترل و نظارت بر این بازارها (به استثنای بانکها و موسسات حسابرسی) میباشد. این نهاد گزارش‌های خود را مستقیماً در اختیار حکومت فدراسیون روسیه قرار میدهد.

نهاد بازارهای مالی فدرال . بازارهای اوراق بهادر را بصورت‌های زیر نظارت مینماید:

- تعیین موارد مورد نیاز و الزامات اولیه جهت انتشار و صدور اوراق بهادر و تعیین اعضای فعال بازار اوراق بهادر و تعیین استانداردهای حاکم بر این گونه عملیات
- ارائه طریق جهت ثبت اوراق بهادر و تعیین نحوه صدور و پایش و کنترل فعالیت صادرکنندگان اوراق بهادر و انطباق آن با شرایط و مقررات صدور
- ارائه مجوز انجام فعالیت برای اعضای بازار اوراق بهادر

- تعیین حقوق و نحوه حفاظت از حق مالکیت صاحبان اوراق بهادر و رعایت این حقوق توسط صادرکنندگان و اعضای فعال بازار اوراق بهادر
 - جلوگیری از فعالیتهای غیر قانونی و غیر مجاز در بازار اوراق بهادر
- نهاد خدمات بازارهای مالی فدرال عضو سازمان کمیسیون بین المللی اوراق بهادر (IOSCO) میباشد.

4-3-1 بورس اوراق بهادر

در حال حاضر چهار سازمانده معاملات و مبادلات در روسیه وجود دارد (مبادلات ارزی بین بانکی مسکو) (مبادلات ارزی سنت پترزبورگ) (سیستم غیرانتفاعی خرید و فروش سهام) و (بورس اوراق بهادر مسکو). در حال حاضر چهار بورس اوراق بهادر در فدراسیون روسیه وجود دارد. دو بورس مسکو (بورس اوراق بهادر مسکو) و (سیستم خرید و فروش سهام) و دو بورس در سنت پترزبورگ (بورس مبادلات ارزی) و (بورس اوراق بهادر سنت پترزبورگ) براساس قانون فدرال "بازار اوراق بهادر" بورس سهام نهادهای در بازار مالی میباشند که سامان دهی معاملات اوراق بهادر را به عهده دارند. بورس‌های اوراق بهادر مجاز به تلفیق و درهم آمیختن خرید و فروش اوراق بهادر با سایر فعالیتهای بازار این اوراق به استثنای انجام پایپایی و تسویه معاملات نمیباشند. (جهت آشنائی با خدمات پایپایی و تسویه به بخش 4 مراجعه شود)

بورس‌های اوراق بهادر میتوانند به شکل شرکت تضامنی غیر انتفاعی و یا بصورت شرکت سهامی تشکیل شوند و میتوانند صرفاً خرید و فروش اوراق را بین اعضای خود انجام دهند. برخی از اعضای بازار مالی میتوانند نسبت به انجام فعالیتهای خود صرفاً از طریق کارگزاری یکی از اعضای بورس اقدام نمایند.

هر یک از اعضای بازار مالی که فعالیتهای آنان منطبق با قانون بازار اوراق بهادر است میتوانند به عضویت بورس اوراق بهادر درآینند. فرایند عضویت و یا ترک عضویت در بورس اوراق بهادر و یا محرومیت از عضویت بطور مستقل و براساس مقررات داخلی توسط بورس اوراق بهادر انجام میگیرد.

در بورس اوراق بهادر، طیف وسیعی از اوراق اعم از اوراق بهادر دولتی و اوراق بهادر شرکتی و اوراق مشتقه مورد معامله قرار میگیرند و تعدادی نیز در فرابورس معامله میشوند.

در سال 2010 ارزش اوراق بهادر و همچنین اوراق مشتقه که در بورس‌های روسیه مورد معامله قرار گرفت به بیش از 90 تریلیون روبل بالغ گردید و ارزش معاملات ارزی در بازار متشكله ارزهای خارجی به بیش از 96 تریلیون روبل رسید.

4-3-1 خزانه اوراق بهادر

براساس قانون فدرال موسوم به "قانون بازار اوراق بهادر" خزانه اوراق بهادر وظیفه نگهداری اوراق و یا گواهیهای سپرده و یا ثبت و انتقال مالکیت آنها را بعهده دارد. خزانه اوراق بهادر یک عضو فعال بازار اوراق است که با دریافت مجوز از مرکز بازار مالی فدرال عملیات مربوط به نگهداری اوراق بهادر را بعهده گرفته و تنها این نهاد قانونی میتواند اقدام به انجام این امر نماید.

هدف اصلی خزانه اوراق بهادر حفظ حقوق سرمایه گذاران و سهامداران اوراق بهادر در فدراسیون روسیه میباشد. نیل به این هدف اساساً از طریق الکترونیکی کردن گواهیهای مالکیت اوراق بهادر میباشد و با انجام این کار، گردش اوراق بصورت کاغذی حذف و ریسک ناشی از انتقال فیزیکی اوراق از فروشنده به خریدار را کاهش می‌دهد.

وظایف اصلی خزانه اوراق بهادر عبارتنداز:

- حسابداری و نگهداری اوراق بهادر (گواهی مالکیت اوراق بهادر)
- ثبت اطلاعات مربوط به حق مالکیت بر اوراق بهادر
- ثبت انتقال اوراق بهادر از فروشنده به خریدار در حسابها و کاستن از حساب موجودی فروشنده و افزودن به حساب خریدار اوراق بهادر
- ثبت تعهدات انجام شده و اقلام معاملات در حسابهای خزانه اوراق بهادر
- ثبت درخواست مالک اوراق بهادر. این امر زمانی اتفاق میافتد که اوراق بهادر بصورت کاغذی هم نگهداری میشود و بصورت الکترونیکی (گواهی اوراق بهادر) نیز در سیستم ثبت میگردد. چنانچه صاحب اوراق درخواست دریافت بخشی از اوراق کاغذی خود نماید این امر در سیستم ثبت و از تعداد و مبلغ اوراق الکترونیکی صاحب اوراق کسر و میزان موجودی نیز کاهش میابد.
- وصول و ثبت و نگهداری اطلاعات دریافت شده از صادرکننده اوراق بهادر
- دریافت مبلغ سود حاصله از صادرکننده اوراق بهادر و توزیع و انتقال آن به حساب مشتریان و صاحبان اوراق بهادر
- اعاده اوراق بهادر به صادرکننده پس از تاریخ انقضا و تسویه حساب با مشتری و ثبت در سیستم
- همکاری با سیستم‌های پایاپایی و تسویه جهت تسویه معاملات اوراق بهادر

در بازار سهام، خدمات نگهداری سهام توسط خزانه‌های تسویه انجام میگیرد. خزانه‌های تسویه، خزانه‌هایی هستند که معاملات انجام شده در بورس‌های سهام و یا سازمان دهندهان معاملات در بازار سهام را تسویه مینمایند.

2- ابزارهای پرداخت مورد استفاده موسسات غیر بانکی

2-1 پرداختهای نقدی

جمع کل پول در گردش از جمله وجه نقد و موجودی صندوق بانک روسیه و موسسات اعتباری در پایان سال 2010 ، 46297 میلیارد روبل بود. وجه نقد عمده‌ترین ابزار پرداخت در معاملات خرد فدراسیون روسیه محسوب میگردد. اسکناس و مسکوکات در فروش کالاهای خدمات بعنوان ابزار پرداخت مورد استفاده قرار میگیرد و گاهی پرداخت حقوقها و مستمری‌ها، کمک معيشت‌ها و کمک‌های مالی نیز از طریق وجه نقد انجام میگیرد.

2-2 پرداختهای غیر نقدی

پرداختهای غیر نقدی بین نهادها و افراد می‌باید به شکلی قانونی انجام گیرد. مشتریان موسسات اعتباری میتوانند هر نوع ابزار پرداخت و یا استناد پرداخت را انتخاب کنند. این انتخاب در موافقتنامه بین مشتریان و موسسات اعتباری مشخص می‌گردد.

پرداختهای غیر نقدی از طریق موسسات اعتباری (یا شعب آنها) و یا از طریق حسابهای مفتوحه بانک روسیه در بانکها (بر طبق موافقتنامه) و یا از طریق حسابها یا حسابهای فرعی بانکهای کارگزار انجام می‌گیرد مگر اینکه قانون و مقررات ناظر بر ابزار پرداخت شیوه دیگری را تصریح نموده باشد.

اشخاص میتوانند دستور پرداختهای غیر نقدی را از طریق حسابهای بانکی و یا بدون افتتاح حساب بانکی صادر نمایند.

استناد پرداختهای ذیل را میتوان جهت انجام پرداختهای غیر نقدی مورد استفاده قرار داد.

- دستور پرداخت
- اعتبار اسنادی
- دستور وصول
- چک

انتقال وجود از جانب اشخاصی که فاقد حساب بانکی میباشند از سوی موسسات اعتباری از طریق صدور دستور پرداخت انجام می‌گردد.

ابزارهای پرداخت که در فدراسیون روسیه مورد استفاده قرار می‌گیرند عبارتنداز:

- واریز مستقیم
- برداشت مستقیم
- درخواست پرداخت
- چک
- کارت
- پول الکترونیکی

2-1-2 واریز مستقیم Credit transfer or Direct Credit

دستور واریز مستقیم زمانی به شکل کاغذی انجام می‌گیرد که مشتری و یا نماینده وی به بانک مراجعه و درخواست انتقال وجه مینماید. این امر با تنظیم یک سند توسط مشتری یا مراجعه کننده آغاز می‌گردد. پس از این مرحله وجه از طریق پست و یا بصورت الکترونیکی (بصورتی که در سند قید گردیده است) به بانک پرداخت کننده انتقال می‌یابد. واریز مستقیم میتواند بصورت کاملاً الکترونیکی از طریق شبکه‌های خاص، اینترنت و یا تلفن همراه نیز انجام گیرد.

در پایان سال 2010 تعداد دستورهای واریز مستقیم در روسیه به دو میلیارد رسید که جمع مبلغ کل آنها به 3724 تریلیون روبل رسید که گرچه با مقایسه با سال 2009 کاهشی در آن ایجاد گردید معهذا سهم این نوع تراکنش در

مقابل مجموع تراکنشهای دیگر 54.3٪ و مبلغ آن 97.8٪ ارزش کل تراکنشهای انجام شده در مقایسه با سایر ابزار پرداخت بالغ گردید.

در پایان سال 2010 پرداختهای که از طریق تلفن همراه انجام گرفته بطور محسوسی افزایش یافته و در سال 2010 1/9 برابر نسبت به سال قبل افزایش داشته است یعنی حجم کل این تراکنشها از 3/7 9/7 به 3/7 افزایش یافته و در عین حال سهم استفاده از این ابزار پرداخت جهت انجام واریز مستقیم افزایش چندانی نداشته است.

2-1-2-2 دستور پرداخت

دستور پرداخت یکی از مهمترین و پر استفاده‌ترین سند پرداخت در روسیه محسوب می‌گردد. این سند جهت انجام واریز مستقیم مورد استفاده قرار می‌گیرد. دستور پرداخت عبارتست از سفارشی از یک صاحب حساب به بانک است که طبق آن مبلغی معین به حساب شخصی دیگر در همان بانک یا در بانک دیگر انتقال می‌یابد. دستور پرداخت میتواند برای یکبار و یا برای دفعات مکرر (حواله مکرر) صادر گردد. در مورد اخیر پرداخت کننده از بانک درخواست مینماید که مبلغ یا مبالغی را به شخص یا اشخاص معین در یک تاریخ مشخص انتقال دهد.

در پایان سال 2010 سهم این نوع پرداختها نسبت به سایر انواع واریز مستقیم 1/58٪ و مبلغ آن به 3/99٪ بالغ گردید.

دستور پرداختها را میتوان جهت انجام امور ذیل بکار برد.

- در ازای دریافت کالا و یا خدمات استفاده شده
- بودجه‌های منطقه‌ای، فدرال و یا شهرداریها
- پرداخت وام و یا بهره وام‌های دریافتی و یا انتقال وجه به حسابهای سپرده
- اهداف دیگر که در موافقت نامه منعقده قید می‌گردد و یا قانون انجام آنها را مجاز دانسته است واریزهای مستقیم از جانب اشخاصی که فاقد حساب بانکی می‌باشند. شخص با مراجعه به بانک و تنظیم سند واریز مستقیم و درج اطلاعات خود و اطلاعات طرف مقابل میتواند اقدام به انتقال وجه نماید. این سند توسط موسسه اعتباری تهیه می‌گردد.

2-1-2-2 پرداخت از طریق اعتبار نامه

در این مورد موسسه اعتباری براساس اعتبار نامه دریافتی اقدام به انتقال وجه مینماید. در حالت دیگر شخص دریافت کننده وجه میتواند اعتبار نامه دریافتی از شخص پرداخت کننده را به بانک ارائه و وجه مندرج در اعتبار نامه را دریافت نماید.

اعتبار نامه در مقایسه با سایر ابزار پرداخت بعلت ماهیت دست و پاگیر آن سهم ناچیزی در مقایسه با سایر ابزار پرداخت غیر نقدی دارد.

2-2-2 برداشت مستقیم

در این روش شخص بستانکار به بانک یا موسسه اعتباری مراجعه و درخواست مینماید که مبلغی را از حساب شخص دیگر یکبار و یا بصورت مکرر در همین بانک یا بانک دیگر برداشت و به حساب وی واریز نماید.

در این مورد شخص بدهکار مجوز برداشت از حساب خود را به بانک ارائه داده است. در پایان سال 2010 سهم برداشتهای مستقیم نسبت به دیگر ابزارهای پرداخت ۶/۳٪ و مبلغ آن به شش دهم درصد بالغ گردید.

2-2-1 درخواست پرداخت

درخواست پرداخت سندي است حاوی تقاضای شخص بستانکار (پرداخت شونده) به شخص بدهکار (پرداخت کننده) مبنی بر پرداخت مبلغی معین از طریق برداشت از حساب در بانک پرداخت کننده براساس موافقتنامه منعقده بین آنها. درخواست پرداخت میتواند در ازای فروش کالا و یا خدمات و یا برمبنای مفاد موافقتنامه‌ای باشد که بین پرداخت کننده و پرداخت شونده منعقد گردیده است.

این امر معمولاً برای پرداخت‌های منظم و مکرر مورد استفاده قرار میگیرد. به عنوان مثال شخص مستاجر با بستن یک قرارداد به موجر اجازه میدهد که هر ماه برای مدت یکسال از طریق بانک خود حساب وی را به مبلغ معین بدهکار و از حساب وی برداشت و به حساب خود واریز نماید. معمولاً دریافت کننده وجه درخواست پرداخت را بدون واسطه بانکها به پرداخت کننده ارائه میدهد.

در مورد پرداخت‌های مکرر، پرداخت کننده لزومی برای ارائه مجوز برای هر پرداخت نداشته بلکه یک مجوز برای پرداخت‌های منظم و تکراری کافی میباشد ولی بهر صورت چه در پرداخت‌های یکبار و چه در پرداخت‌های مکرر اخذ مجوز از پرداخت کننده امری ضروری است و بانک پرداخت کننده نیز میباید مجوز برداشت از حساب مشتری خود را دریافت نماید.

در مواردی که پرداختها نیاز به اخذ مجوز از پرداخت کننده دارد شخص پرداخت کننده میباید مجوز برداشت از حساب خود را به بانک تحويل داده و شرایط برداشت از جمله تعداد دفعات، تاریخ و زمان برداشت و حساب بانکی پرداخت شونده را در آن درج نماید.

2-2-2 پرداخت از طریق دستور برداشت

دستور برداشت سندي است که به موجب آن میتوان مبلغی را از حساب پرداخت کننده بدون تائید قبلی وی برداشت نمود.

دستورهای برداشت در موارد ذیل مورد استفاده قرار میگیرد:

- در مواردیکه قانون برداشت از حسابی را بدون هرگونه قید و شرط تصریح نموده باشد (بعنوان مثال برداشت از حساب توسط نهادهای کنترل کننده^۱)
- در مواردی که دادگاه حکم به برداشت وجه از حسابی مینماید^۲

^۱نهادهای دولتی که میتوانند با صدور دستور برداشت اقدام به برداشت وجه از حساب پرداخت کننده نمایند عبارتند از مقامات مالیاتی فدرال، صندوق مستمری بگیران دولتی، صندوق بیمه‌های اجتماعی دولت و مقامات گمرکی فدرال
^۲این نوع برداشت صرفاً با رای دادگاه امکان پذیر میباشد. این نحوه برداشت از حساب با برداشت مقاماتی که در زیر نویس شماره قبل آمده است مقاومت میباشد.

- زمانی که طرفین توافق نمایند که بانک پرداخت کننده بدون دریافت مجوز خاص مبلغی را از حساب شخص کسر و به حساب طرف مقابل واریز نماید.^۱

3-2-چک

فرایند پردازش چکها و شرایط استفاده از این ابزار پرداخت در قانون مدنی و سایر قوانین و مقررات بانکداری درج گردیده است.

چکهایی که بوسیله موسسات اعتباری صادر میگردند در عرصه پرداختهای غیر نقدی مورد استفاده قرار میگیرند موسسات اعتباری در تعیین قالب و نحوه چاپ مندرجات به شرطی که کلیه اطلاعات تصریح شده در قانون مدنی را رعایت نمایند آزاد میباشند.

چکهای صادره توسط موسسات اعتباری را میتوان براساس مفاد موافقت نامه منعقده بین موسسات مذکور و مشتری و یا موافقت نامه بین بانکها مورد استفاده قرارداد. مقررات پردازش چک توسط موسسات اعتباری وضع میگردد و در روسیه سازمانی متمرکز و مرکزی جهت پایپایی چکها وجود ندارد.

در فدراسیون روسیه استفاده از چک بصورت سنتی بطور گسترده معمول نمیباشد. حجم کل معاملات چک و مبلغ پرداختهای آن از یک درصد تجاوز نمی نماید.

2-4-کارت‌های پرداخت

رشد و گسترش ابزارهای پرداخت غیر نقدی نظیر کارت‌های پرداخت یکی از مهمترین گامها در توسعه سیستم‌های پرداخت محسوب میگردد.

در پایان سال 2010 قریب 700 موسسه اعتباری در فدراسیون روسیه اقدام به صدور و پذیرش کارت‌های پرداخت نمودند. تعداد کارت‌های صادره توسط موسسات اعتباری در پایان سال 2010 به 124 میلیون رسید که با مقایسه، تعداد 54 میلیون کارت در پایان سال 2005 رشد چشمگیری داشت.

طرحهای توسعه کارت‌های پرداخت داخلی و همچنین کارت‌های بین المللی هر دو در بازار ملی فعال میباشند. تعداد طرحهای کارت‌های پرداخت روسی در دهه گذشته هم چنان رو به گسترش است. در پایان 2010 در حدود 60 طرح کارت‌های پرداخت و کارت‌های اعتباری داخلی در روسیه به اجرا درآمد که چندین برابر طرح کارت‌های بین المللی بود.^۲

در پایان سال 2010 تعداد 677 میلیون کارت پرداخت در روسیه صادر گردید که مبلغ تراکنشهای این کارت‌ها به ارزش ۱/۳ تریلیون روبل بالغ گردید. این ارقام ۱۸٪ تعداد تراکنشهای و ۳٪ جمع مبالغ تراکنشهای انجام شده با کلیه ابزار پرداخت را تشکیل میدهد. در حال حاضر هیچ مقررات خاصی ناظر بر نرخ تبادل و تراکنشهای بین

^۱ این نوع دستور برداشت غالباً در مورد جریمه عدم تحويل کالا و یا خدمات در موعد مقرر بکار میروند. این مورد معمولاً در قراردادها و موافقنامه درج میگردد.

^۲ طرح کارت‌های بین المللی که در روسیه به اجرا درآمده اند عبارتست از صدور کارت‌های ویزا، ماسترکارت، دانیز کلب، چانیابیونیون پی، امریکن اکسپرس و پذیرش کارت‌های بین المللی ویزا، ماسترکارت، امریکن اکسپرس، دانیز کلب، جی سی بی، گریت وال، تراولکس.

بانکی در بازار کارت‌های پرداخت و کارت‌های بین المللی روسیه وجود ندارد. کارت‌های پرداخت در حال حاضر متداول ترین نوع کارت در بازار روسیه به شمار می‌رسد و پس از آن کارت‌های اعتباری و کارت‌های از پیش پرداخت شده^۱ قرار دارند.

کارت‌های پرداخت Debit Cards

در پایان سال 2010 تعداد کارت‌های پرداخت صادره نسبت به کل کارت‌های صادره به ۶/۹۱٪ رسید. یکی از عل اصلی استقبال از این نوع کارت گسترش برنامه‌های پرداخت حقوق می‌باشد.^۲

کارت اعتباری Credit Card

تعداد کارت‌های اعتباری در نتیجه برنامه پرداخت وام مصرفی از سوی بانکها بطور سریع رو به افزایش است. در پایان سال 2010 تعداد کارت‌های اعتباری صادره نسبت به تعداد کل کارت‌ها به ۸/۶٪ رسید.

کارت‌های از پیش پرداخت شده Prepaid Cards

سهمه کارت‌های پیش پرداخت در بازار کارت‌های پرداخت روسیه بسیار ناچیز و در حد ۱/۶٪ کل کارت‌های صادره می‌باشد. این نوع کارت‌ها اساساً برای پرداخت‌های خرد (ارتباطات تلفن همراه، پرداخت قبوض آب و برق و تلفن) از طریق اینترنت مورد استفاده قرار می‌گیرند.

دستگاههای خود پرداز (ATM) و پایانه‌های فروش (POS)

زیر ساختار کارت پرداخت جهت تراکنشهای غیر نقدی و دریافت وجه نقد در سالهای اخیر بسیار گسترش یافته است. در پایان سال 2010 تعداد پایانه‌های فروش در روسیه به 354391 و تعداد دستگاههای خود پرداز به 92530 که تعداد 79505 دستگاه قادر به انتقال وجه از حسابی به حسابی دیگر بود رسید. چنانچه این تعداد را با سال 2005 یعنی 140096 و 16202 مقایسه نمائیم میزان رشد آن مشخص می‌گردد. دریافت وجه نقد از دستگاههای خودپرداز صرفاً با استفاده از کارت‌های ویزا و ماسترکارت میسر می‌گردد و دریافت وجه نقد از طریق کارت‌های داخلی و یا سایر کارت‌های بین المللی در برخی از دستگاههای خودپرداز امکان پذیر می‌باشد.

برخی از دستگاههای خودپرداز گذشته از پرداخت وجه نقد از طیفی از خدمات از جمله پرداخت قبوض آب و برق و غیره و شارژ تلفن همراه و خدمات اینترنتی و پرداخت اشتراک تلویزیون‌های کابلی پشتیبانی مینمایند.

زیر ساختار مورد نیاز پایانه‌های فروش توسط بانکهای تجاری و شرکت‌های پردازشگر ایجاد شده و هدف از آن ایجاد زمینه برای موسسات و سازمانها و فروشگاهها و غیره جهت پذیرش کارت بهنگام فروش کالا و یا ارائه خدمات می‌باشد. زیر ساختار موجود برای سیستمهای پرداخت کارتی معمولاً بصورت منطقه‌ای است.

پذیرنده‌گان کارت میتوانند در هر منطقه، کلیه کارت‌های پرداخت و کارت‌های اعتباری بین المللی را از طریق یک پایانه فروش مورد استفاده قرار دهند ولی سیستم‌های کارت‌های داخلی نیاز به یک پایانه فروش اختصاصی دارد.

^۱منظور کارت‌هایی هستند که به صورت پول الکترونیکی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

^۲حقوق کلیه کارکنان به حسابهای بانکی آنان واریز و توسط کارت پرداخت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

فروش کالا و یا ارائه خدمات بهمراه دریافت وجه از طریق پایانه فروش (Cash back) و یا بعبارت دیگر تخفیف نقدی در حال حاضر در روسیه معمول نبوده و مقررات بانک روسیه نیز آن را مجاز نمیداند چندی قبل پرسشنامه‌هایی به کانون بانکداری روسیه و برخی موسسات اعتباری و سایر اعضای بازارهای مالی جهت کسب نظر آنان در مورد ارائه چنین خدمتی ارسال گردید ولی تا اکنون تصمیمی در این خصوص اتخاذ نگردیده است.

2-2-5 پول الکترونیکی

استفاده عملی از پول الکترونیکی در بازار خدمات پرداختهای خرد در روسیه از چندین سال قبل با پشتیبانی موسسات فناوری اطلاعات و ارتباطات آغاز گردید.

در حال حاضر دو مدل اصلی انتقال از طریق پول الکترونیکی در روسیه وجود دارد:

- از طریق کارت‌های از پیش پرداخت شده که توسط موسسات اعتباری صادر شده اند.
- از طریق نرم افزار و رایانه و شبکه ارتباطی (از جمله اینترنت) و پشتیبانی موسسات غیر بانکی و انعقاد اشکال مختلف موافقتنامه با مشتریان

قانون فدرال موسوم به قانون سیستم ملی پرداخت اساس و پایه قانونی را جهت مقررات پول الکترونیکی فراهم نموده است. بر طبق این قانون، موسسات اعتباری (از جمله نوع جدید موسسات غیر بانکی، موسسات اعتباری فاقد مجوز قبول سپرده که مجاز به انتقال وجوده از جمله پول الکترونیکی میباشد) میتوانند نسبت به پرداختهای پول الکترونیکی اقدام نمایند.

این قانون نحوه و فرایند انتقال پول الکترونیکی و نحوه واریز وجه به حساب پول الکترونیکی و ابزار پرداخت آنرا تشریح نموده است.

2-2-6 سایر ابزارهای پرداخت

2-2-6-1 پرداخت از طریق حواله بانکی

از پایان سال 2010 موسسات اعتباری اجازه یافتند از یک نوع سند جدید پرداخت یعنی حواله بانکی جهت انتقال وجه از حساب یک مشتری به حسابی دیگر استفاده نمایند. حواله بانکی در صورتی میتواند مورد استفاده قرار گیرد که در یک سو موسسه اعتباری (یا شعب آن) پرداخت کننده و در سوی دیگر موسسه اعتباری پرداخت شونده قرار داشته و این دو موسسه حکم رابط بین مشتری را داشته باشند. از حواله بانکی میتوان برای انتقال مبالغ کلان و پرداختهای مکرر استفاده نمود. ماهیت و عملکرد حواله بانکی شباهت بسیار با واریز مستقیم دارد و میتوان از آن برای پرداخت اقساط وام و هزینه‌های بانکی نیز استفاده نمود.

3 - سیستم‌های انتقال وجه

3-1 سیستم‌های پرداخت وجوده کلان RTGS

سیستم پرداخت بانک روسیه (BRPS) The Bank of Russia Payment System

سیستم پرداخت بانک روسیه یکی از مهمترین سیستمهای پرداخت میباشد که نقشی اساسی در پیاده سازی سیاست پولی و سیاست بودجه بندی ایفا میکند. این سیستم بعنوان بخش اصلی و مرکزی تسویه حساب اعضا بازار مالی از جمله پرداختهای بین بانکی محسوب میگردد.

در سال 2009 ، 942/9 میلیون تراکنش مبلغ 609/9 تریلیون روبل از طریق این سیستم انجام گرفت. جمع کل پرداختهایی که از طریق سیستم پرداخت بانک روسیه انجام گرفت معادل 15/6 برابر محصول ناخالص ملی در روسیه بود.

میانگین حجم روزانه پرداختهایی که در سال 2010 توسط این سیستم پردازش گردید 3/8 میلیون و میانگین مبلغ هر تراکنش 646/8 هزار روبل بود.

در سال 2010 در حدود 99%/8 از حجم کل و 99%/9 مبلغ کل پرداختهای این سیستم بصورت کاملاً الکترونیکی انجام گردید.

سیستم پرداخت بانک روسیه جهت تسویه تراکنشهای با مبالغ کلان و همچنین تراکنشهای با مبلغ خرد مورد استفاده قرار میگیرد و بانک روسیه هیچگونه محدودیتی در مبلغ پرداختهای افراد قائل نشده است.

سیستم پرداخت بانک روسیه میباید براساس قانون کلیه دستور پرداختهای دولت فدرال و بودجه‌های منطقه‌ای و بودجه شهرداریها را بدون دریافت کارمزد پردازش نماید.

سیستم پرداخت بانک روسیه از سیستمهای مختلف تشکیل گردیده و تراکنشها براساس پوشش منطقه‌ای، مبلغ تراکنش، قواعد و برنامه تسویه روزانه، نوع اعضاء، ابزار پرداخت و سرعت تسویه تراکنش و فناوری تقسیم و بر این اساس در سیستمهای متفاوت مورد پردازش قرار میگیرند. این سیستمهای عبارتند از:

- سیستم پرداختهای الکترونیکی درون منطقه‌ای (VER) و سیستم پرداختهای الکترونیکی بین منطقه‌ای (MER) (به بخش 1-1-3 مراجعه شود)

- سیستم پرداخت سریع الکترونیکی بانکی (BESP) (به بخش 3-1-2 مراجعه شود)
- استفاده از بروات در سیستم پرداخت (به بخش 3-1-3 مراجعه شود)

سیستمهای پرداخت بانک روسیه متشكل از سیستمهای هر منطقه و یا جمعی از مناطق میباشند که دستور پرداختهای آن در جدول تسویه روزانه قرار میگیرند. با توجه به وجود نه منطقه زمانی در روسیه، جدول سیستمهای فرعی منطقه‌ها به وقت محلی تنظیم گردیده است. ساعت کار معمولاً از ساعت 9 صبح تا 6 بعدازظهر به وقت محلی است. سیستم پرداخت سریع الکترونیکی بانکی از ساعت 9 صبح تا ساعت 9 بعدازظهر به وقت مسکو فعالیت مینماید.

اعضای سیستمهای پرداخت روسیه عبارتند از شعب این بانک، موسسات اعتباری و شعب آنها، خزانه فدرال و یا دفاتر منطقه‌ای آن و یا سایر مشتریان بانک روسیه یعنی موسسات غیراعتباری (نهادهای دولتی و نهادهای خود مختار محلی و سازمان بودجه دولتی و غیره).

هر یک از مشتریان جهت ارسال دستور پرداخت از طریق سیستمهای پرداخت بانک روسیه میباید دارای یک حساب کارگزاری (حساب فرعی) در یکی از شعب منطقه‌ای بانک روسیه باشد. بانک روسیه برای شناسائی اعضا اقدام به

تهیه راهنمای کد شناسائی بانک (BIC) نموده و در آن تمامی اطلاعات مربوط به شعب بانک روسیه و همچنین مشتریان (نام، موقعیت، سیستم پرداخت مورد استفاده و غیره) را ثبت نموده است. این راهنمای حاوی اطلاعات مشتریانی که قادر مجوز انجام امور بانکی نیستند نمیباشد. این راهنمای حاوی اطلاعات غیر مرکز و براساس هر منطقه تهیه میگردد.

سیستم پرداخت سریع الکترونیکی بانکی (BESP) نیز اقدام به تهیه یک راهنمای جداگانه مینماید که حاوی مشخصات کامل اعضا سیستم از جمله نحوه عضویت آنها و کف و سقف و حدود پرداخت‌ها میباشد.

دسترسی الکترونیکی به سیستم پرداخت با انعقاد یک موافقت نامه بین بانک روسیه و مشتریان امکان پذیر میگردد. در این موافقت نامه نحوه حفظ امنیت اطلاعات و اقدامات مربوط به ایجاد تداوم عملیات درج گردیده است.

سیستم‌های پرداخت بانک روسیه توسط زیر ساخت اطلاعاتی و ارتباطی اختصاصی بانک روسیه پشتیبانی میگردد و این زیر ساخت از سیستم‌ها و مراکز متعددی تشکیل گردیده است که عمدترين آنها عبارتنداز: سیستم پردازش داده‌های گروهی (KOI)، سیستم انتقال و تسویه الکترونیکی دستور پرداختها (TSER) و کانالهای ارتباطاتی و شبکه پشتیبانی و تبدیل کننده پیامها به قالب پیامهای بانک روسیه، رابط ایجاد کننده ارتباط متقابل بین بانک روسیه و مشتریان (SVK) متشکل از سخت افزار و نرم افزار و پشتیبانی از ارتباط متقابل با سیستم پرداخت بانک روسیه. در برخی از سیستم‌های فرعی و منطقه‌ای سیستم پرداخت بانک روسیه، اطلاعات بصورت محلی و خارج از سیستم داده‌های گروهی پردازش میشوند.

امنیت اطلاعات با استفاده از امکانات روش شناسی، فنی و سازمانی و امکانات حفاظتی و نرم افزارها در تمام مراحل جمع آوری داده‌ها، پردازش و ذخیره سازی آنها تضمین میگردد. این ضمانت از طریق کاربرد نرم افزار و سخت افزار مناسب برای هر یک از سیستمهای پرداخت ایجاد میگردد.

بانک روسیه اقدام به تعیین استاندارد امنیت اطلاعات جهت موسسات بانکی روسیه نموده و انطباق عملیات با استاندارد مذکور را برای بانک روسیه و کلیه مشتریان این بانک که عضو سیستم پرداخت بانک روسیه میباشند الزامی نموده است.

۱-۱-۳ سیستم پرداخت الکترونیکی درون منطقه‌ای (VER) و سیستم پرداخت الکترونیکی بین منطقه

۱) (MER)

دستور پرداخت الکترونیکی درون منطقه‌ای (VER)

فناوری و رویه‌های پرداختها در سیستم الکترونیکی درون منطقه‌ای بوسیله شعب منطقه‌ای بانک روسیه تعیین گردیده و در موافقتنامه منعقده بین بانک روسیه و مشتریان نیز شرایط انجام آن درج میگردد.

دستور پرداختها در منطقه مسکو که بخش و سهم عده از مبلغ کل تراکنشها به آن اختصاص دارد، از طریق سیستم پرداخت بانک روسیه انجام و این بانک مستندات خاصی برای این منطقه تدوین نموده است. در این دستور العمل نحوه تسویه دستور پرداختها تعیین گردیده است. دستور پرداختها در این سیستم در چرخه‌های مختلف بصورت ناخالص تسویه میگردد و این امر چندین بار در روز تکرار میشود و در میان چرخه‌ها برخی دستور پرداختها بنا به

در خواست مشتری بصورت بلاذرنگ تسویه می‌شوند. در برخی دیگر از سیستم‌های پرداخت درون منطقه‌ای پردازش دستور پرداختها بصورت بسته‌ای و با مبالغ ناخالص بصورت شبه بلاذرنگ و چندین بار در روز تسویه می‌شوند. جدول زمانی پرداختهای الکترونیکی درون منطقه‌ای توسط شعب منطقه‌ای بانک روسیه و به وقت محلی تنظیم می‌گردد. سیستم‌های درون منطقه وظیفه تسویه دستور برداشت‌های مستقیم و واریز مستقیم و حواله‌های بانکی را نیز بهده دارند. در پایان سال 2010 تعداد 748/7 میلیون دستور پرداخت به مبلغ 432/7 تریلیون روبل در سیستم‌های درون منطقه‌ای انجام گردید و این ارقام مساوی 4/79٪ تعداد تراکنشها و 9/70٪ مبلغ آنها را تشکیل میداد.

سیستم برونو منطقه‌ای (MER)

سیستم برونو منطقه‌ای، انتقال دستور پرداختهای الکترونیکی را بین سیستم‌های درون منطقه‌ای امکان پذیر مینماید. سیستم‌های درون منطقه‌ای مختلف می‌توانند بصورت دو جانبی و براساس یک نظام غیر متمرکز با یکدیگر ارتباط برقرار نموده و دستور پرداختهای الکترونیکی را دریافت و یا ارسال نمایند. سیستم برونو منطقه‌ای صرفاً مجاز به تسویه یک نوع سند پرداخت یعنی انتقال وجه می‌باشد (این سیستم مجاز به تسویه برداشت مستقیم و یا حواله نمی‌باشد). جدول زمانی، مقررات و رویه‌های انجام عملیات سیستم برونو منطقه‌ای توسط بانک روسیه تعیین و ابلاغ می‌گردد. سیستم برونو منطقه‌ای یکی از سیستم‌های فرعی سیستم پرداخت بانک روسیه می‌باشد.

در سیستم برونو منطقه‌ای، دستور پرداختها بصورت ناخالص و در پایان روز انتقال و تسویه می‌گردند. این امر در مورد مناطقی که فاصله‌های دور قرار دارند یک روز پس از دریافت دستور پرداخت (T+1) صورت می‌گیرد.

در پایان سال 2010 حجم کل دستور پرداختهای سیستم‌های برونو منطقه‌ای به 5/192 میلیون و مبلغ آنها به 6/69 تریلیون روبل رسید. این میزان از نظر تعداد 4/20٪ و از نظر مبلغ 4/11٪ دستور پرداختها را شامل می‌شود.

1-1-1-3 عضویت

عضویت شعب بانک روسیه در سیستم‌های درون منطقه‌ای و برونو منطقه‌ای مشروط به پیاده سازی امکانات فنی و قبول استانداردهای امنیتی می‌باشد. عضویت موسسات اعتباری (و یا شعب آنها) و دیگر مشتریان بانک روسیه منوط به داشتن یک حساب بانکی در یکی از شعب بانک روسیه می‌باشد.

در پایان سال 2010 تعداد اعضای سیستم‌های درون منطقه‌ای به 4839 رسید که این تعداد 630 شعب بانک روسیه، 1068 موسسه اعتباری و 2250 شعبه موسسات اعتباری را شامل می‌گردید. تعداد اعضای سیستم برونو منطقه‌ای در پایان همان سال به 4093 رسید. (638 شعبه بانک روسیه، 1066 موسسات اعتباری و 2249 شعبه موسسات اعتباری)

1-1-2-3 انواع تراکنشها

پرداختهای ذیل در سیستم‌های درون منطقه‌ای و برونو منطقه‌ای انجام می‌گیرند:

- دستور پرداختهای موسسات اعتباری، شعب و مشتریان آنها
- مشتریان بانک روسیه از جمله خزانه فدرال، سازمانهای غیر بانکی و شعب آنها

- بازارهای مالی
- دستور پرداخت‌های خاص بانک روسیه
- این سیستمها انواع مختلفی از منابع مالی را میتوانند برای تسويه دستور پرداختها مورد استفاده قرار دهند.
- از جمله این منابع میتوان به وجوده قابل دسترس در حساب کارگزاران، حسابهای فرعی موسسات اعتباری و شعب آنها، وجوده دریافتی در خلال روزکاری و تسهیلات بین روز و یا اعتبارات شبانه بانک روسیه اشاره نمود

3-1-3 فرآیندهای عملیاتی و تسويه در سیستمها

سیستم درون منطقه‌ای

تسویه دستور پرداختها در سیستمها درون منطقه‌ای براساس یک جدول زمانی بصورت شبیه بلادرنگ در طی روز و چندین زمان مختلف انجام میگیرد و این امر بستگی به چگونگی سیستم فرعی منطقه دارد. پرداخت کننده جهت انجام تراکنش اقدام به ارسال یک پیام پرداخت الکترونیکی به مراکز پردازش داده‌های گروهی (KTO) مینماید و چنانچه دسترسی الکترونیکی مقدور نباشد سندی کاغذی به شعب بانک روسیه ارسال مینماید. پیام الکترونیکی در این مراکز جهت اطمینان از کامل بودن آن مورد کنترل قرار میگیرد. پیام الکترونیکی ناقص از مرحله پردازش خارج شده و همراه با پیامی مبنی بر دلیل عدم قبول به ارسال کننده عودت داده میشود.

مرکز پردازش داده‌ها، قبل از انجام تسويه، موجودی حساب را جهت اطمینان از مکفی بودن آن کنترل و سپس سند پرداخت را تسويه مینماید. این کنترل شامل وجوده قابل دسترس ناشی از اعتبار بین روز و اعتبار شبانه نیز میشود. زمانی که کلیه ممیزی‌ها و کنترل‌ها انجام و تائید و تسويه به انجام رسید، به پرداخت کننده (یا شعب بانک روسیه در صورتیکه مشتری پرداخت کننده هیچگونه دسترسی الکترونیکی نداشته باشد) اطلاع داده میشود که حساب وی بدھکار و حساب پرداخت شونده (یا شعب بانک روسیه) بستانکار گردیده است. اطلاع مذکور بصورت یک پیام الکترونیکی ارسال میگردد.

سندهای تائید شده که بعلت عدم موجودی کافی تسويه نشده‌اند در صف دستور پرداخت‌های روزانه قرار میگیرند و وضعیت آنها به پرداخت کننده اعلام میگردد. در پایان روز کاری اسناد پرداخت فوق در صورت عدم تامین موجودی ابطال و نتیجه به اطلاع پرداخت کننده اعلام میگردد.

مشتریانی که دسترسی الکترونیکی به شعب بانک روسیه ندارند یک نسخه چاپی از تسويه سند پرداخت دریافت و صورت حساب وی نیز ارسال میگردد.

سیستم بین منطقه‌ای (MER)

سیستم بین منطقه‌ای که مجاز به انتقال وجه بین سیستمها درون منطقه‌ای در مناطق مختلف میباشد پردازش دستور پرداختها را طی سه مرحله انجام میدهد:

مرحله اول: دستور پرداخت در سیستم درون منطقه انجام و حساب پرداخت کننده بدھکار میشود.

مرحله دوم: دستور پرداخت به سیستم بین منطقه‌ای ارسال میگردد.

مرحله سوم: حساب پرداخت شونده بستانکار میگردد.

در هر یک از سیستم‌های فرعی منطقه‌ای یک شعبه از بانک روسیه (عضو مستقیم سیستم بین منطقه‌ای) دستور پرداختهای الکترونیکی بین منطقه‌ای را کنترل و دستور پرداختهای نادرست را عودت میدهد. تبادل پیام توسط سرویس دهنده‌های مرکز انتقال پرداختهای بین منطقه‌ای در مسکو پشتیبانی میشود.

4-1-3 مدیریت ریسک

ریسک اعتباری

کلیه دستور پرداختها در سیستم‌های درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای با پول بانک روسیه (بانک مرکزی روسیه) تسویه میگرددند و این امر باعث میگردد که ریسک اعتباری اعضای سیستم در تسویه دستور پرداختها کاهش یابد. مقررات بانک روسیه صریحاً اعلام نموده است بانک روسیه و موسسات اعتباری جهت کاهش ریسک اعتباری می‌باید دستور پرداختها در سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه بصورت ناخالص تسویه شوند. مقررات بانک روسیه که حاکم بر عملیات کلیه موسسات اعتباری و بطور کلی زیر ساختهای مالی میباشد، برگشت ناپذیری و قطعیت دستور پرداختها را بصورت ذیل تعریف نموده است:

دستور پرداختهایی که از طریق سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای انجام میگیرند به محض اینکه "حساب مشتری پرداخت کننده در شعبه بانک روسیه بدھکار و حساب پرداخت شونده در شعبه بانک روسیه بستانکار گردید نهائی و قطعی تلقی میگردد"

نظر به اینکه در قوانین روسیه قانون "ساعت صفر"^۱ وجود ندارد بنابراین ورشکستگی یک عضو تاثیری در برگشت ناپذیری و نهائی و قطعی بودن دستور پرداختها نخواهد داشت.

سایر اقداماتی که موجب کاهش ریسک اعتباری میشوند عبارتند از:

- پایش روزانه عملیات موسسات اعتباری بمنظور حصول اطمینان از وجود نقدینگی کافی، پرداخت بدھیها به بانک روسیه و عدم مسدودی حسابهای کارگزاران در بانک روسیه به موجب دلایل قانونی.
- تامین نیازمندیهای احتیاطی جهت اطمینان از ثبات مالی موسسات اعتباری.
- تامین مالی و یا وثیقه لازم جهت اخذ وام بین روز و یا اعتبار شباهه.

ریسک نقدینگی

براساس مقررات بانک روسیه، مبلغ دستور پرداخت می‌باید در حد موجودی قابل دسترس در حساب مشتری باشد و به محض اینکه حساب مشتری بدھکار شد وی را باید از این موضوع مطلع نمود. مقررات بانک روسیه مکانیسم حاکم بر نحوه ارائه وثیقه در قبال اخذ وام بین روز و یا اعتبار شباهه را تشریح نموده است.

بانک روسیه میتواند نقدینگی مورد نیاز مشتریان را در مقابل خرید اوراق بهادر و باز فروش آن به مشتری در موعد معین (Repo) تامین نماید.

^۱قانون ساعت صفر: ماده‌ای از قانون ورشکستگی در برخی کشورها میباشد که بموجب آن اعلام ورشکستگی توسط یک موسسه پولی و یا شرکت که به تصویب دادگاه رسیده باشد موجب میگردد که کلیه تعهدات مالی این مراکز از ساعت 12 شب به بعد بی اثر تلقی شود.

موسسات اعتباری در قبال وثیقه گذاری اوراق بهادر مورد قبول بانک روسیه و یا دارایی‌های دیگر نظیر بروات، نقدینگی اضافی را بصورت وام بین روز و یا اعتبارشبانه دریافت نمایند.

ریسک عملیاتی

زیر ساختارهای نرم افزاری سیستم پرداخت بانک روسیه و همچنین سیستم‌های درون منطقه‌ای و بین منطقه‌ای بطور کلی بر پایه سیستم پردازش داده‌های گروهی بانک روسیه بنا گردیده است. مدیریت ریسک عملیات از طریق اقدامات زیر پیاده سازی شده است.

- ایجاد مراکز پشتیبان برای سیستم‌های پردازش و همچنین پایگاه داده‌ها
- ایجاد پشتیبان برای مراکز مهم فنی و کانالهای ارتباطی
- استفاده از تجهیزات و سرویس دهنده‌های پشتیبان در هنگام بروز اختلالات
- مدیریت مرکز سیستم‌های نرم افزاری و ارتباطاتی
- استفاده از شیوه‌های شناخت اختلالات و ممیزی
- آموزش منظم کارکنان بخش عملیات
- به کارگیری اصول تداوم عملیات در کلیه سطوح

در صورتیکه عملیات به هر دلیل دچار قطعی یا اختلال گردد کلیه افراد ذیربسط بلاfacسله در جریان قرار گرفته و اقدامات مقتضی انجام میگیرد و در صورت نیاز مرکز پردازش پشتیبان داده‌ها در مدار عملیات قرار میگیرد.

3-1-5- سیاست نرخ گذاری

هدف بانک روسیه از نرخ گذاری، پوشش هزینه‌های مربوط به تسویه دستور پرداختها در سیستم پرداخت میباشد. بطور کلی، کارمزد خدمات به چند عامل بستگی دارد:

این عوامل عبارتنداز نوع دستور پرداخت (سیستم پرداخت مورد استفاده در تسویه اقلام)، روش پرداخت (الکترونیکی یا کاغذی) و زمان انتقال سند یا دستور پرداخت.

ساختارهای کارمزدها بنحوی تعیین گردیده است که اعضا سعی نمایند که دستور پرداختهای خود را در اوایل صبح به سیستم پرداخت بانک روسیه ارسال نمایند. بنابراین کمترین کارمزد سیستم‌های درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای به مشتریانی تعلق میگیرد که دستور پرداختهای خود را در ساعات شروع کار سیستم‌های فوق ارسال نمایند. مشتریانی که دستور پرداختها را بصورت الکترونیکی ارسال مینمایند از هفت تا شانزده روبل برای هر پرداخت^۱ کارمزد میپردازنند و مشتریانی که دستور پرداختها را بصورت کاغذی ارسال مینمایند از هفده الی بیست و دو روبل پرداخت میکنند.

سیستم‌های الکترونیکی پرداختهای درون منطقه‌ای (کارمزدها به روبل)

^۱ این امر بستگی به زمان دریافت دستور پرداخت از سوی سیستم پرداخت بانک روسیه دارد.

کارمزد	زمان انتقال	شیوه انتقال	روش پرداخت
7	دوره اول زمانی	از طریق کانلهای ارتباطی	پرداخت الکترونیکی (پرداخت با استفاده کامل از قالب تعیین شده و ارسال آن بصورت کامل الکترونیکی)
10	دوره دوم زمانی		
13	دوره سوم زمانی		
21	پس از اتمام دوره‌ها		
17		با ارسال لوح فشرده یا حافظه فلاش	
21		سن드 کاغذی	

سیستم‌های الکترونیکی پرداختهای برون منطقه‌ای (کارمزدها به روبل)			
کارمزد	زمان انتقال	شیوه انتقال	روش پرداخت
8	دوره اول زمانی	از طریق کانلهای ارتباطی	پرداخت الکترونیکی
12	دوره دوم زمانی		
16	دوره سوم زمانی		
24	پس از اتمام دوره‌ها		
17		با ارسال لوح فشرده یا حافظه فلاش	
21		سن드 کاغذی	

دوره اول زمانی از شروع ساعت کاری تا ساعت 13 به وقت محلی. دوره دوم زمانی از 13 تا 16 به وقت محلی. دوره سوم زمانی از 16 الی 18 به وقت محلی.

نسخه کاغذی سند پرداخت

6	کارمزد تبدیل نسخه کاغذی به پیام الکترونیکی پرداخت
6	کارمزد تبدیل نسخه کاغذی به سند الکترونیکی پرداخت

کارمزد خدمات سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای در طول روز و تا پایان روز کاری افزایش می‌یابد و هدف از این کار تعديل امر تسویه دستور پرداختها در طی روز، افزایش گردش مالی و اصلاح مدیریت نقدینگی موسسات اعتباری می‌باشد. کارمزدهای بالاتر (از 20 تا 24 روبل برای هر دستور پرداخت) از مشتریانی دریافت می‌شود که دستور پرداختهای الکترونیکی را در پایان روز کاری ارسال مینمایند.

3-1-6-پروژه‌های عمدۀ جاری و آتی

سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای اساساً در مورد خدماتی مورد استفاده قرار می‌گیرند که انجام و تسویه سریع و فوری آنها الزامی نمی‌باشد.

3-1-2 سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی (BESP)

سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی، سیستم تسویه ناچالص بلاذرنگ ملی است که بصورت مرکزی و در سطح فدرال عمل مینماید. این سیستم با سیستم‌های منطقه‌ای پرداخت بانک روسیه در ارتباط متقابل بوده و پیامها را بصورت الکترونیکی ارسال مینمایند. این سیستم در پایان سال 2007 عملیاتی گردید.

3-1-2-1 ساختار بنیادین

عملکرد سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی تابع مقررات، دستورالعمل‌های بانک روسیه می‌باشد. در این مقررات، نحوه انجام عملیات، فرایندهای پرداخت، نحوه عضویت در سیستم و استفاده از پایگاه راهنمای تشریح گردیده است. بانک روسیه خطوط راهنمای عملیات و نحوه نظارت را نیز تبیین و تعریف نموده است. بانک روسیه یک مرکز کنترل و پایش جهت مدیریت سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی دایر نموده است. مسئولیت‌های روزانه این مرکز شامل کنترل برنامه کار روزانه سیستم، مدیریت اعضا و کنترل صفات پرداختهای بین روز، گره گشائی از پرداختها در صورت لزوم، ابطال دستور پرداختهای اعضا (در صورت عدم از محدودیتهای تعیین شده و تغییر الویت دستور پرداختهای موجود در صفات و بهینه سازی آنها از طریق تسویه دو سویه بین برخی از اعضا).

3-2-1 عضویت

اعضای این سیستم عبارتند از شعب بانک روسیه که تسویه دستور پرداختهای مشتریان بانک روسیه را انجام میدهند و سایر دوایر بانک روسیه که اقدام به صدور دستور پرداخت مینمایند، موسسات اعتباری و شعب آنها، خزانه داری فدرال و دفاتر منطقه‌ای آن

اعضای سیستم به سه نوع تقسیم شده‌اند: اعضای خاص، اعضای مستقیم و اعضای غیر مستقیم یا وابسته. اعضای خاص عبارتند از شعب بانک روسیه که مجاز به انجام پرداخت از طریق سیستم پرداخت الکترونیکی می‌باشد. مشتریان بانک روسیه می‌توانند به عضویت مستقیم درآمده و یا عضو وابسته یکی از اعضای مستقیم سیستم باشند. اعضای مستقیم با داشتن دسترسی بدون واسطه به سیستم می‌توانند اقدام به انجام تراکنش و ارسال و دریافت دستور پرداخت برای خود و یا مشتریان خود بصورت بلاذرنگ در سطح کشور نمایند. این اعضا می‌توانند به کلیه خدمات سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی دسترسی داشته باشند. موسسات اعتباری جهت عضویت در سیستم بعنوان عضو مستقیم می‌باید کلیه موارد امنیتی و نیازمندی‌های فنی را رعایت نمایند.

اعضای وابسته می‌توانند از طریق سیستم‌های فرعی موجود در سیستم پرداخت بانکی روسیه بصورت غیر مستقیم به سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی دسترسی پیدا کرده و از برخی از خدمات آن استفاده نمایند. موسسات اعتباری جهت احراز شرایط عضویت وابسته می‌باید حسابی نزد یکی از اعضای خاص سیستم افتتاح و توانائی پیام رسانی الکترونیکی و دریافت پیام از بانک روسیه را نیز داشته باشند.

در پایان سال 2010 سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی دارای 1155 عضو واجد شرایط بود که شامل 205 خاص، 457 عضو مستقیم و 493 عضو وابسته میگردند.

خدمات سیستم الکترونیکی سریع بانکی به اعضا

وظیفه سیستم الکترونیکی سریع بانکی، تسویه دستور پرداختهای اعضای مستقیم و یا اعضای وابسته میباشد که بین خود و یا به نمایندگی از سوی مشتریان صادر نموده‌اند. تسویه پرداختهای اعضای مستقیم بر طبق برنامه زمانی (یعنی از ساعت 9 صبح الی 9 شب به وقت مسکو) انجام میگیرد ولی تسویه دستور پرداختهای اعضای وابسته براساس برنامه زمانی سیستم‌های فرعی منطقه صورت میپذیرد. اعضای مستقیم امکان دسترسی به خدمات بیشتری را دارا میباشند. از جمله این خدمات میتوان به مدیریت دستور پرداختها (برقراری الویت و یا محدودیت در دستور پرداختها، و یا حذف برخی از دستور پرداختهای موجود در صفحه) اشاره نمود. این اعضا امکان دستیابی به اطلاعات مربوط به نقدینگی قابل دسترس در شعب خود جهت انجام عملیات، مانده حسابهای فرعی کارگزاران و مشاهده داده‌های مربوط به تسویه دستور پرداختها، دستور پرداختهای ابطال شده و یا خارج شده از صفحه را دارند. عضویت در سیستم الکترونیکی سریع بانکی مانع مشتریان بانک روسیه از انجام عملیات از طریق سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای نمیشود.

3-1-2-3 انواع تراکنشها

سیستم الکترونیکی سریع بانکی صرفاً دستور پرداختهای بین اعضا را بصورت بلاذرگ و با مبالغ ناخالص تسویه مینمایند. از جمله این پرداختها میتوان به تراکنشهای مربوط به بازار مالی و سیاست پولی، اقلام بودجه و پرداختهای بین بانکی اشاره نمود.

در پایان سال 2010 بیش از 63000 پرداخت با مبلغ 106/6 تریلیون روبل از طریق این سیستم انجام گرفت. در این سیستم هیچ‌گونه مبلغی برای کف پرداختها تعیین نگردیده است.

دستور پرداختهای با مبالغ بیش از یک میلیون روبل، 4/86٪ تراکنشها را در پایان سال 2010 و میانگین مبلغ دستور پرداختها در این سال بالغ بر 1/7 میلیارد روبل میگردد.

مبلغ دستور پرداختهایی که در سیستم الکترونیکی سریع بانکی انجام گردیده 5/17٪ مبلغ کل تراکنشهای این سال بوده است.

اعضای سیستم هنگام انجام تراکنشها، سرعت عمل مورد لزوم و هزینه انجام آنها را در نظر میگیرند.

3-1-2-4 فرایندهای عملیاتی و تسویه پرداختها در سیستم الکترونیکی سریع بانکی

این سیستم اصولاً در زیر ساختار پردازش داده‌های بانک روسیه و با استفاده از سیستم انتقال و تسویه الکترونیکی و به کارگیری ابزار ارتباط با مشتری فعالیت مینماید.

دستور پرداختها در این سیستم به شکل پیامهای الکترونیکی ارسال و دریافت میگردد و تبادل اطلاعات، درخواستها و تأیید پیامها نیز به این شیوه انجام می‌پذیرند.

اعضای مستقیم و همچنین اعضای وابسته میتوانند با استفاده از نقدینگی موجود در حساب خود در یکی از شعب بانک روسیه نسبت به پردازش دستور پرداختها اقدام نمایند. بنابراین این اعضا نیازی به افتتاح حسابی دیگر نزد کارگزاران (بانکها) نخواهند داشت. به حال نظر به اینکه اعضای مستقیم سیستم میتوانند از طریق سیستم الکترونیکی سریع بانکی و یا سیستم‌های منطقه‌ای بانک روسیه اقدام به ارسال و دریافت پرداختها نمایند بدین سبب آنها میتوانند نقدینگی خود را در طی روز کاری در حسابهای دیگر خود توزیع نمایند.

دستور پرداختهایی که از یک عضو مستقیم به یکی دیگر از اعضای مستقیم ارسال میگردد بلافصله در سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی تسویه میشوند. در این خصوص، عضو مستقیم پرداخت کننده یک پیام الکترونیکی پرداخت به مرکز پردازش داده‌های گروهی سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی ارسال و سیستم مذکور، اعتبار پیام را کنترل مینماید. چنانچه تمامی جزئیات پیام صحیح و معتبر باشند و در صورتیکه دستور پرداخت قابل انجام باشد حساب عضو پرداخت کننده بلافصله بدھکار و حساب عضو مستقیم پرداخت شونده بستانکار میگردد. در مواردیکه دستور پرداخت در نتیجه کنترل غیر معتبر محاسب گردد این دستور از پردازش خارج و در صورتیکه موجودی کافی و بمیزان مبلغ دستور پرداخت در حساب عضو پرداخت کننده وجود نداشته باشد این دستور پرداخت تا زمان تامین نقدینگی در صف دستور پرداختها قرار میگیرد و هنگامیکه پرداخت کننده نسبت به تامین موجودی اقدام نماید تسویه دستور پرداخت بصورت اتوماتیک انجام و این امر متعاقباً به اطلاع عضو پرداخت کننده میرسد.

یک عضو وابسته، امکان دارد بصورت غیر مستقیم و از طریق سیستم منطقه‌ای نظام پرداخت بانک روسیه به سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی دسترسی داشته باشد. در اینصورت دستور پرداخت یک عضو وابسته به عضو وابسته دیگر در سه مرحله تسویه میگردد.

- پیام پرداخت الکترونیکی توسط عضو وابسته ارسال و مفاد پیام و نیز وجود نقدینگی مکفی در حساب عضو وابسته توسط سیستم فرعی منطقه‌ای نظام پرداخت بانک روسیه کنترل میشود. سپس این پیام به مرکز پردازش و تسویه سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی ارسال میگردد.

- عمل تسویه در مرکز پردازش و تسویه انجام و تأیید آن جهت بدھکار نمودن حساب عضو وابسته پرداخت کننده به سیستم فرعی و منطقه‌ای نظام پرداخت بانک روسیه ارسال میشود. در همان زمان پیامی نیز جهت بستانکار نمودن حساب عضو وابسته پرداخت شونده در سیستم فرعی و منطقه‌ای نظام پرداخت بانک روسیه ارسال میگردد.

- حساب عضو وابسته پرداخت کننده در سیستم‌های فرعی و منطقه‌ای نظام پرداخت بانک روسیه بدھکار و حساب عضو وابسته پرداخت شونده بستانکار میگردد.

تسویه دستورپرداخت‌های ارسالی از یک عضو مستقیم به یک عضو وابسته و بالعکس نیز در دو مرحله انجام میگیرد و فرایند آن شبیه تسویه پرداخت‌های عضو مستقیم و با عضو مستقیم و عضو وابسته به عضو وابسته میباشد.

3-2-5 مدیریت ریسک

ریسک اعتباری

تسویه بلادرنگ یکی از ابزارهای اصلی سیستم الکترونیکی سریع بانکی جهت کاهش ریسک اعتباری محسوب میشود. این سیستم برای مدیریت سایر جنبه‌های مدیریت ریسک روندی را مورد استفاده قرار میدهد که در سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای بکار میروند.

برگشت ناپذیری و نهائی بودن دستور پرداختهایی که از طریق سیستم فوق توسط بانک روسیه و موسسات اعتباری عضو آن انجام میگیرند در مقررات بانک روسیه به شرح ذیل تشریح گردیده است. دستور پرداخت زمانی برگشت ناپذیر محسوب میگردد که حساب پرداخت کننده بدھکار و زمانی نهائی میگردد که حساب پرداخت شونده بستانکار میشود. نتیجتاً پس از اتمام عملیات فوق دو پیام الکترونیکی بصورت هم زمان به پرداخت کننده و پرداخت شونده ارسال میگردد. در این سیستم امر تسویه بصورت الکترونیکی برای هر دستور پرداخت و جداگانه و بلادرنگ در روز کاری انجام میگیرد. اعضای سیستم برای کاهش هر چه بیشتر ریسک اعتباری میباید محدودیتهای بصورت دو سویه و چند سویه برای دستور پرداختهای سایر اعضا وضع نمایند.

ریسک نقدینگی

در مواردی که موجودی حساب یکی از اعضای سیستم فاقد نقدینگی لازم جهت انجام تراکنش باشد بانک روسیه میتواند نقدینگی لازم را برای روز کاری (نقدینگی بین روز) تامین نماید. موسسات اعتباری میتوانند در محدوده تعیین شده از اعتبار در حساب جاری و یا وام بین روز به شرط تامین وثیقه استفاده نمایند. علاوه بر این، اعضای مستقیم با استفاده از برنامه کاربردی و نرم افزار تهیه شده توسط بانک روسیه مدیریت صفت دستور پرداختها را اجرا و اطلاعات کامل از وضعیت دستور پرداختهای ارسالی و دریافتی به دست آورده و الویت آنها را با توجه به موجودی حساب خود تغییر دهند. اعضای وابسته، میتوانند صفت پرداختها را و دریافت اطلاعات در مورد وضعیت دستور پرداختها را صرفاً از طریق سیستمهای فرعی منطقه‌ای خود مدیریت نمایند.

سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی قادر به شناسائی و گره گشائی (Gridlock resolution) از صفت دستور پرداختها و مدیریت ریسک آنها بصورت بلادرنگ میباشد. اعضای مستقیم (اداره مرکزی موسسات اعتباری) میتوانند اطلاعات مربوط به میزان نقدینگی شعب خود را در طی روز کاری بدست آورده و به این ترتیب کفایت نقدینگی آنها را مدیریت نمایند.

ریسک عملیاتی

روش و نحوه مدیریت ریسک عملیاتی در سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی مشابه روش سیستمهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای میباشد. کارکردهای سیستم از جمله سیستم فناوری اطلاعات بطور مداوم پایش قرار میگیرد و اطلاعات مربوط به دستور پرداختها جهت کسب اطمینان از عملکرد صحیح سیستم بطور روزانه تجزیه و تحلیل میشوند.

امنیت داده‌ها با ترکیبی از اقدامات سازمانی و فنی تضمین می‌گردد و در صورتیکه عملیات بنحوی دچار اختلال گردد موضوع بلافضله باطلاع کلیه اعضا رسیده و اقدامات لازم صورت می‌پذیرد و در صورت لزوم مرکز پشتیبانی پردازش داده‌ها عملیاتی می‌گردد.

مقررات و دستورالعمل‌های بانک روسیه، مسئولیت‌های این بانک را در هنگام بروز اختلال و اقدامات مورد نیاز و برنامه‌ها و طرحهای احتیاطی را تشريح نموده است. داده‌های قبلی و داده‌های روزانه در دو مرکز کاملاً جداگانه ذخیره و فایل‌های داده‌ها در صورت بروز اختلال میتوانند بازگردانده شوند.

3-2-6 سیاست قیمت‌گذاری (نرخ گذاری)

کارمزدهای سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی براساس نوع عضویت (مستقیم یا وابسته) و همچنین سطح و نوع خدمات تعیین گردیده است. الویت دستور پرداختها (سریع یا معمولی) نیز در میزان کارمزدها موثر می‌باشد. بدیهی است کارمزدهای این سیستم نسبت به سایر سیستم‌های پرداخت در سطح بالاتری قرار دارد. اعضای وابسته برای پرداختهای معمولی 20 روبل و اعضای مستقیم 25 روبل و برای پرداختهای سریع 30 روبل پرداخت مینمایند.^۱ ارائه برخی خدمات اطلاعاتی نیز مستلزم دریافت کارمزد می‌باشد. کارمزد درخواست الکترونیکی اطلاعات 9 الی 13 روبل و درخواست نسخه کاغذی از پیام الکترونیکی 6 روبل می‌باشد. بانک روسیه جهت تشویق اعضا به استفاده از سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی یک جدول تخفیف کارمزدها را نیز تدوین نموده و اعضای که حجم دستور پرداختهای آنها از میزانی معین بالاتر رود کارمزد کمتری پرداخت مینمایند. بانک روسیه این امر را با توجه به معیارهای بین‌المللی تدوین نموده است.

دستور پرداختهای انجام شده از طریق سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی	
کارمزد	نوع خدمات
30 روبل	دستور پرداختهای سریع اعضا مستقیم
25 روبل	دستور پرداختهای معمولی اعضا مستقیم
20 روبل	دستور پرداختهای معمولی اعضا وابسته
درخواست خدمات اطلاعاتی در سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی	
13 روبل	کارمزد هر درخواست تامین نقدینگی یا موجودی حساب
9 روبل	کارمزد درخواست خدمات دیگر

سند کاغذی اسناد الکترونیکی

6 روبل	کارمزد درخواست نسخه کاغذی پیام الکترونیکی
6 روبل	کارمزد درخواست نسخه کاغذی سند الکترونیکی

^۱ اعضای مستقیم صرفاً میتوانند دستور پرداختهای سریع را ارسال نمایند.

نرخ تخفیف در کارمزدها

نرخ تخفیف %	تعداد دستور پرداختها
4	500 الی 301
5	1000 الی 501
6	بیش از 1000

7-2-1-3 پروژه‌های عمدۀ جاری و آتی

سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی جهت گسترش توانائی خود بعنوان سیستم تسویه دستور پرداختهای با مبالغ کلان و یا دستور پرداختهای اضطراری و سریع و انجام تراکنش در بازارهای مالی براساس اصل تحويل در قبال پرداخت (DVP) اقداماتی چند به عمل آورده است.

این سیستم در سالهای اخیر بعنوان ابزاری جهت اعمال سیاست پولی توسط بانک روسیه به کار گرفته شده است. بنابراین در پایان سال 2010 کلیه موسسات مالی حائز شرایط و شعب آنها به عضویت این سیستم در آمدند. اعضای این سیستم در آتیه نزدیک توانائی دستیابی به سامانه‌ها را از طریق سویفت به دست خواهند آورد.

3-1-3 سیستم پرداخت از طریق حواله

دستور پرداختهایی که از طریق حواله پستی و یا تلگرافی و بصورت کاغذی انجام می‌گیرند نهایتاً در سیستم پرداخت بانک روسیه تسویه می‌شوند.

دستور پرداختهای کاغذی در جائی مورد استفاده قرار می‌گیرد که بانک روسیه مجهز به ایجاد دستور پرداخت الکترونیکی نبوده و یا دستور پرداختهای کاغذی قابل خواندن در دستگاه یا ماشین شعبه بانک روسیه نمی‌باشد. دستور پرداختهای کاغذی و یا همان حواله تا پایان فراینده، بطور متوسط سه روز به طول می‌انجامد و این روند تا تسویه نهائی در درون منطقه یا برون منطقه نیاز به کاردستی پر حجمی دارد حواله پستی اساساً بستگی به مرکز تحويل اسناد پرداخت دارد. سهم دستور پرداختهای کاغذی در حجم و مبلغ کل دستور پرداختهای سیستم پرداخت بانک روسیه ناچیز می‌باشد. در سال 2010 تعداد 1/6 میلیون دستور پرداخت کاغذی با مبلغ کل 887/9 میلیارد روبل صادر گردید این تعداد 0/02٪ حجم تراکنشها و 0/1٪ مبلغ کل دستور پرداختهای سیستم پرداخت بانک روسیه را تشکیل میداد.

1-3-1-3 عضویت

اعضای سیستم پرداخت بانک روسیه که از حواله استفاده مینمایند شعب بانک روسیه و دوایری هستند که در فهرست راهنمای سویفت ملی مشخصات آنان درج گردیده است.

استفاده کنندگان از حواله در سیستم پرداخت شامل موسسات اعتباری (یا شعب آنها) و یا سایر مشتریان غیر بانکی بانک روسیه می‌باشد.

3-1-3-2 انواع تراکنشها

دستور پرداختهای که به شکل حواله انجام می‌گیرند در حسابهای مشتریان بانک روسیه اثر می‌گذارد.

3-1-3-3 عملیات سیستم و فرآیندهای تسویه

سیستم پرداختی که از حواله استفاده مینماید به صورت غیر مرکز عمل می‌کند. دستور پرداختهای حواله‌ای طی روز کاری در شب بانک روسیه و به وقت محلی صادر می‌گردد.

پشتیبانی اطلاعات از سیستم‌های پرداخت حواله‌ای توسط سیستم پردازش داده‌های گروهی و سیستمهای رایانه‌ای محلی انجام می‌گیرد.

زمانی که شعبه بانک روسیه استناد پرداخت مبتنی بر کاغذ را دریافت مینماید، قالب و نکات اینمی آنرا کنترل کرده و حساب پرداخت کننده را جهت اطمینان از موجودی کافی بررسی مینماید. پس از اینکه این مرحله کامل گردید حساب پرداخت کننده بدھکار و استناد پرداخت به شعبه بانک روسیه دریافت کننده ارسال و حساب پرداخت شونده بستانکار می‌گردد. اغلب استناد پرداخت مربوط به حواله‌های تلگرافی با استفاده از تسهیلات تله تایپ بانک روسیه و یا از طریق ارسال نسخه کاغذی به دایره رسانه‌های ارتباط جمعی وزارت ارتباطات روسیه ارسال و از این طریق سند بصورت تلگرافی به شب بانک روسیه انتقال می‌یابد.

3-1-3-4 مدیریت ریسک

نظر به اینکه دستور پرداختهای که بصورت حواله ارسال می‌گردند بصورت ناخالص و تک تک به حسابهای مشتریان انتقال می‌یابند تسویه آنها بصورت الکترونیکی انجام می‌پذیرد لذا فرایند مدیریت ریسک مشابه سیستمهای دیگر می‌باشد. روند کنترل بطريق بررسی عینی و بصری در شب بانک روسیه انجام می‌گیرد و هدف از آن کاهش ریسک موجود در انتقال فیزیکی استناد بین شب می‌باشد.

3-1-3-5 سیاست قیمت‌گذاری (نرخ گذاری)

کارمزد دستور پرداختهای حواله‌ای بستگی به موقعیت جغرافیائی مشتریان بانک روسیه در انتقال سند می‌باشد. کارمزد انتقال بین منطقه‌ای $13/4$ روبل برای هر دستور پرداخت تلگرافی و $14/3$ روبل کارمزد انتقال پستی می‌باشد. کارمزد انتقال بین منطقه‌ای $14/3$ برای حواله تلگرافی و $16/8$ برای حواله پستی می‌باشد.

3-1-3-6 پروژه‌های عمدۀ جاری و آتی

دستور پرداختهای حواله‌ای کاغذی با رشد و رواج پرداختهای الکترونیکی به مرور زمان کاهش یافته و این امر ادامه خواهد یافت.

4 - سیستمهای پردازش، پایاپایی و تسویه معاملات اوراق بهادر

4-1 مرور کلی

دو مرکز خدمات مربوط به معامله، پایاپایی و تسویه در بازار اوراق بهادر روسیه عبارتنداز:

گروه مبادله بین بانکی مسکو (MICEX) و گروه سیستم مبادله در روسیه (RTS) که هر دو آنها سازمانهای هستند که بصورت عمودی با هم ادغام شده‌اند. هر یک از گروه‌ها عملیات مربوط به سیستم پایپایی و تسویه اوراق بهادر خود را انجام میدهند.

گروه مبادله ارزی بین بانکی مسکو عملیات معامله و پردازش و پایپایی و تسویه سهام، اوراق بهادر دولتی و ارواق مشتقه بازار را بعهده دارد. سهام در بازار بورس مورد معامله قرار می‌گیرند ولی اوراق بهادر صرفاً در بازار اوراق بهادر دولتی خرید و فروش می‌شوند. در بازار اوراق مشتقه، قراردادهای آتی و قراردادهای اختیار خرید^۲ شامل دارائی گوناگون از قبیل سهام و براساس شاخص سهام، نرخ بهره و نرخ ارز و قیمت کالاها معامله می‌گردند.

اداره بازارهای سهام و اوراق مشتقه بعده گروه سیستم مبادله روسیه می‌باشد. سهام‌ها و اوراق قرضه بلندمدت در بازار بورس معامله می‌شوند. در بازار اوراق مشتقه، قراردادهای آتی و قراردادهای اختیار فروش معامله می‌گردند. تفاوت اساسی بین گروه مبادله بین بانکی مسکو و گروه سیستم مبادله در روسیه اینست که عملیات گروه مبادله بین بانکی مسکو جهت اعمال سیاست پولی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

اعضای این بازارها معاملات اوراق بهادر را براساس معیارهای عضویت، عملکرد سیستم، مدیریت ریسک و نرخ کارمزدها و هزینه انجام میدهند. در معاملات اوراق بهادر، تسویه اوراق در خزانه مرکزی تسویه اوراق بهادر انجام می‌گیرد و تسویه مبالغ در سیستم پرداخت الکترونیکی سریع بانکی صورت می‌پذیرد.

نمودار سیستم معامله، پایپایی و تسویه اوراق بهادر در گروه مبادله بین بانکی مسکو (MICEX)

^۱ قرارداد آتی (Futures) قراردادی است که در آن دو طرف تعهد می‌کنند که در یک تاریخ مشخص (تعیین شده طبق ضوابط رسمی بورس) و با یک قیمت مشخص (تعیین شده طبق ضوابط بورس) یک کالا با کیفیت مشخص (تعیین شده طبق ضوابط بورس را مبادله کنند) دو طرف متعهد هستند که طبق ضوابط قرارداد عمل کنند.

^۲ قراردادهای اختیار خرید و اختیار فروش call option & put option فراردادهای اختیار پس از دریافت یا پرداخت مبلغی مشخص این حق را پیدا می‌کند که تا زمانی مشخص دارائی رسمی مشخصی را با کیفیت مشخص با قیمت مشخص اکر بخواهد به طرف معامله بفروشد. این صرفاً یک حق است نه یک اجبار. فروشنده اختیار فروش تا زمانی که خریدار حق خود را اجرا نکرده هیچ تعهدی در این قرارداد ندارد.

نمودار سیستم مبادله، پایاپایی و تسویه در سیستم مبادله روسیه (RTS)

۲-۴ سیستم پردازش پس از معامله

در حال حاضر هیچ سازمان جدگانه‌ای جهت انجام تائید مبادله اوراق بهادر و یا خزانه مرکزی نگهداری و ذخیره اینگونه معاملات وجود ندارد. خدمات پس از معاملات یعنی پایاپایی معاملات توسط گروه مبادله بین بانکی مسکو و سیستم مبادله روسیه انجام می‌گیرد.

List of abbreviations

- AP: Associated Participant
ARB: Association of Russian Banks
ATM: Automated Teller Machine
BESP: System Banking Electronic Speedy Payment System
BIC: Bank Identification Code
BoR: Bank of Russia
BRPS: Bank of Russia Payment System
CC: Clearing Chamber
CCP: Central Counterparty
CIS: Commonwealth of Independent States
CJSC: Closed Joint Stock Company
CPSS: Committee on Payment and Settlement Systems
DCC: Depository Clearing Company
DP: Direct Participant
DVP: Delivery versus Payment
EPM: Electronic Payment Message
EurAsEC: Eurasian Economic Community
FFMS: Federal Financial Markets Service
FSUE: Federal State Unitary Enterprise
GKO: Government Short-term Zero-coupon Bond
GSM: Government Securities Market
IOSCO: International Organization of Securities Commissions
ISO: International Organization for Standardization
KOI: Collective Data Processing System
KTsOI: Easy-access Collective Data Processing Centres
MER: System for Interregional Electronic Payments
MICEX: Moscow Interbank Currency Exchange
MoF: Ministry of Finance of the Russian Federation
MSE: Moscow Stock Exchange
NAMEX: National Mercantile Exchange
NCI: Non-bank credit institution
NP: Non-for-profit Partnership
NSD: National Settlement Depository
OFZ: Federal-loan Bond
OJSC: Open Joint Stock Company
OTC: Over-the-counter
POS: Point of Sale
RTGS: Real-time Gross Settlement
RTS: Russian Trading System
SC: Settlement Chamber
SDC: Settlement Depository Company
SE: Stock Exchange
SP: Special Participant
SPBEX: St Petersburg Exchange
SPCEX: St Petersburg Currency Exchange
SPRS: Single Postal Remittances System
SVK: Customer Interaction Interface
SWIFT: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TSER: Electronic Settlement Transport System
VER: System for Intraregional Electronic Payments